

KAŞ (ANTALYA) AĞZI SES ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE

*Mehmet Dursun ERDEM**

*Ramazan BÖLÜK***

ÖZET

Türk dilinin ses yapısını anlamak, sadece yazı dilini incelemekle mümkün değildir. Türk dilinin yerel ağzılarının araştırılması ve incelenmesi anlaşılabilir bir çok noktaya ışık tutacaktır. Ağız çalışmaları doğrudan Türk dili için kaynak niteliği taşıyan veriler olmakla beraber, etnoloji, etimoloji, sosyoloji, tarih, folklor gibi birçok bilime de dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Bu makalede Antalya ili Kaş ilçesi ağzı üzerine yaptığımız çalışmanın ses bilgisi sonuçları yer almaktadır. Çalışmamızda metot olarak dar saha yöntemi seçilmiştir. Çalışma kapsamında Antalya'ya bağlı Kaş ilçesinin belde ve köylerinin tamamına ulaşıp ayrıntılı derleme yapılmıştır. Ancak makale, Kaş ağzını temsil edebilecek 7 köyün derleme metinleri ile sınırlı tutulmuştur. Makalemizde, Antalya ili Kaş ilçesi ağzının özellikle fonolojik verileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu fonolojik veriler Türkiye Türkçesi ağzıları ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Türkiye Türkçesi Ağzıları, Antalya, Kaş Ağızı, Ses Bilgisi.

ON PHONOLOGIC STRUCTURE KAŞ DIALECT

ABSTRACT

Understanding the phonologic structure of the Turkish language, is not possible to examine not only the written language. Investigation and examination of the local dialects of Turkish language will shed light on many points that can not be understood. Dialect studyings are directly resource of Turkish Language. It also contributes other disciplines such as ethnology, etymology, sociology, history, folklore and etc. This paper includes subsequents of compilation which is compiled from Kaş (district of Antalya), phonologic structure of Kaş dialect and it's countryside dialects by us. It is used narrow-area method while compiling. Our compilation study contains detailed compiling dialects' all towns and villages of Kaş (district of Antalya); but it also limited only seven villages that are represent the district's dialect. It is examined phonologic data of Kaş's dialects; and also is compared this data with the other Anatolian dialects.

Keywords: Dialect, The Dialects of Anatolia, Antalia, The Dialect of Kaş, Phonetic.

* Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: mdursunerdem@gmail.com

** Erzincan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: ramazanboluk@gmail.com

Harita 1: Makalede İncelenen Belde ve Köyleri Gösteren Harita

(Not: Haritada gösterilen bütün yerleşim birimlerinden ayrıntılı derleme yapıldığı için derleme yapılan yerleşim birimlerini gösteren ayrıca bir işaret konulmamıştır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

1. Giriş

1867 yılında Avrupalı doğubilimcilerin başlattığı Türkiye Türkçesi ağızları araştırmaları özellikle 1940'tan sonra yerli araştırmacıların da alana girmesiyle hatırı sayılır bir biçimde artmıştır (KORKMAZ 1985, 232-248). Daha çok yabancı araştırmacılar tarafından incelenen Türkiye Türkçesi ağızları bu tarihten sonra ekseriyetle yerli araştırmacıların çalışmalarıyla gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.¹ Gerek teknolojik, gerekse sosyo-kültürel hayatın modern yaşam tarzına doğru gitmesi nedeniyle kaybolmaya başlayan ağızların ortaya konması için gerekli derleme henüz yapılamamıştır.

Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde henüz yeterli derleme yapılmamış bakir bölgelerden birisi de Antalya ve yöresidir. Yapılan çalışma neticesinde metot olarak dar sahalı (ERDEM ve GÜNER 2009) çalışma tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede Antalya'nın bütün ilçe ve köylerinin tamamına ulaşılmaya çalışılmış, imkânlar dâhilinde her köyde farklı kaynak kişilerden uzun kayıtlar alınmıştır. Bu makalede derlemesi sona eren Antalya ilinin -siyasî bölünme temel alınarak- Kaş ilçesi ağızı incelenmiştir. İncelemenin sonuna Kaş ağızını temsil eden merkezle birlikte 7 metin seçilmiş ve eklenmiştir.

Eski adı *Antifellos* olan Kaş ilçesinin tarihi M.Ö. 2000'lere dayanmaktadır. Bu isim halen ilçenin kuzeyinde bulunan Çukurbağ köyündeki Phellos tarihî şehrinin karşısında olan şehir anlamındadır. Kaş ve yöresinde 1500-2500 yıllık kaya mezarları, lahitler, mabetler, kale duvarları ve antik tiyatrolar göze çarpmaktadır. Kaş'ın, kıyıları ve yerleşimi ile Meis adasını bir yay gibi çevirdiği ve ona baktığı için bu ismi aldığı ileri sürülmektedir².

1 merkez, 5 belde belediyesi ile 48 köyden oluşan Kaş ilçesi Antalya'nın güney-batısında yer alan küçük bir ilçe olup, toprak büyüklüğü bakımından 2231 km² yüzölçümü ile Antalya'nın 4. büyük ilçesidir. Doğusunda Demre kuzeyinde Elmalı, batısında Muğla'ya bağlı Fethiye ile çevrilidir³.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2007 yılı itibariyle ilçe merkez nüfusu 5.922, kasaba ve köylerin toplam nüfusu 43.707 olup Kaş'ın toplam nüfusu ise 49.629'dur⁴.

Halkın geneli tarım ve hayvancılıkla geçinen ilçede okuma yazma oranı % 99'dur. Yaz aylarında ise Kalkan ve Gelemiş'te turizmin yoğun olması nedeniyle mevsimlik iş imkânı doğmakta ve civar köylerin gençleri bu iş olanaklarından faydalanmaktadır⁵.

¹ Yerli araştırmacılar döneminde sadece Türkiye Türkçesi ağızları değil, diğer Türk lehçeleri ağızlarıyla ilgili de önemli çalışmalar yapıldığını görüyoruz. (bk. ALKAYA 2008a; 2008b; Aratan 1965; DALLI 1991; EMET 2008; GÜLENSOY vd. 2009)

² Milattan 2000 yıl önce Antalya'nın güney batısında Tekirova ile Fethiye arasındaki bölgeye *Likya* adı verilmiştir. Likyalılar zamanında Teke yöresinde, dolayısıyla Kaş'ta tarihî ve turistik eserler yer almaktadır. Özellikle Xanthos, Patara, Pınara, Olimpos ve Phellos gibi şehirler dikkat çekmektedir. Phellos şehrinin limanı, daha doğrusu iskelesi olan bu antik şehre Phellos'un karşısında olan anlamında Antifellos (Antiphellos) ya da Andifli denmiştir. Şu an tarihî Andifli şehrinin yerinde Kaş ilçe merkezi vardır. (Ayrıntılı bilgi için bk. Kaş Kaymakamlığı 2009 ilçe birifiği; <http://www.kas.gov.tr>.)

³ Batıda Eşen çayından başlayarak, doğuda Üçağız merkezine kadar uzanan sahil şeridinin toplam uzunluğu 90 km'dir. İlçenin hemen kuzeyinde başlayan Toros dağları, kuzeyde Elmalı sınırlarına kadar uzanır. Toros dağlarının arasında Gömbe yaylası ve Kasaba ovası gibi tarıma elverişli köyler bulunmaktadır. Tarıma elverişli arazisi olmayan dağ köylerinde hayvancılık kısmen de tahıl yetiştiriciliği yapılmaktadır. Batıda bulunan Kalkan beldesi turizmi ile Yeşilköy, Ova ve Kınık beldeleri ise sera ve zeytincilik ile geçim sağlamaktadır. (bk. Kaş Kaymakamlığı 2009 ilçe birifiği; <http://www.kas.gov.tr>.)

⁴ Ancak ilçe merkezi, Kalkan kasabası ve Gelemiş köyünün (Patara) turizm bölgesi olması nedeniyle yaz aylarında yoğun nüfus artışı meydana gelmektedir. (bk. Kaş Kaymakamlığı 2009 ilçe birifiği; <http://www.kas.gov.tr>.)

⁵ İlçede 2008 yılı içerisinde 778 doğum, 229 ölüm, 362 evlenme, 42 boşanma işlemi yapılmıştır. 64 aile cüzdanı, 3446 adet cüzdan verilmiştir. (bk. Kaş Kaymakamlığı 2009 ilçe birifiği; <http://www.kas.gov.tr>.)

Turkish Studies

Sahil şehri olan Kaş'ın neredeyse her köyünün yaylası mevcuttur, bu yaylalarda yaz kış yaşayan insanlar da vardır. Sahil bölgesinde yaşayan halkın çoğu yazın Gömbe kasabasına, Sütleğen köyüne, Elmalı'ya veya Elmalı'nın belde veya köylerine gider, 3-5 ay buralarda yaşayarak sıcaktan kurtulmuş olur⁶.

Kaş'ın ağız yapısına etkisi olabilecek coğrafi, tarihî, sosyal ve ekonomik durum kısaca bu şekilde ifade edilebilir.

Leyla Karahan, Antalya ağzını Batı grubu ağızları içerisinde göstermiştir. Bu grupta da I. alt gruba dâhil etmiştir. Bu grupta bulunan diğer ağızlar Afyon, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızlarıdır (KARAHAN 1996, 2/117).

Kaş ilçesi ağzı İrfan Kocakâhya tarafından 1980 yılında bitirme tezi olarak çalışılmıştır (GÜLENSOY ve ALKAYA 2003, 93)⁷. Ancak çalışmanın bitirme tezi olması, dil incelemesi yapılmamış olması ve derlenen köy sayısının çok sınırlı tutulması bölgenin tekrar çalışılması gerektiği kanaatini oluşturmuştur.

Kaş ilçesinin bütün belde ve köylerinden toplam 66 kayıt alınmıştır. Bazen aynı köyden veya beldeden birden fazla kayıt alınmış ve çalışma zenginleştirilmiştir. Bu yazımızda ise Kaş ağzını temsil edebilecek 7 kayıt seçilmiş ve incelemeler bu metinler üzerinden yapılmıştır.

Kaş ağzının karakteristik özelliklerini ortaya koymaya çalıştığımız araştırmamızın ayrıntıları daha sonraki yayımlarımızda ortaya konmaya devam edilecektir. Çünkü derleme çalışmalarına yenilerini eklemeye devam etmekteyiz.

2. Ses Bilgisi

2.1. Ünlüler

2.1.1. Ünlü Çeşitleri:

Bütün Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi Kaş ağzında da, yazı dilinde kullandığımız sekiz ünlünün haricinde, farklı boğumlanma noktaları nedeniyle yeni bir kimlik kazanan ünlü çeşitleri vardır⁸. Bunlar: [á], [â], [ã], [ä], /è/, [é], [ê], [í], [î], [ï], [ó], [ô], [õ], [ú] ünlüleridir.

Bu ünlü çeşitleri şu şekildedir:

/a/ ünlüsü ve çeşitleri ([á], [â], [ã]):

[á]: /a/ ile /e/ arasında bir orta damak ünlüsüdür (ERCİLASUN 1983, 51). Bu ses yöre ağzının tamamında tespit edildiği hâlde sistemli olmamakla beraber daha çok y ünsüzün önlüleştiren etkisiyle ortaya çıkar. yátâ, yâşêrin, yáylamız, yápartık, bendán, háh, döyöllár mı, bilmám, hání, áşşâ _arısı, máşakat, téláfan, álłáh, meselâ, bahçásinne, anám.

[â]: /a/ ile /ı/ arası daralmış bir ünlüdür. Sistemli bir görünüm arz etmemekle birlikte genelde ilk hecelerde ortaya çıkar. Kısmen de ikinci hece ve ikinci heceden sonraki hecelerde

⁶ Hatta bazı kişilerin hem yayla hem de sahil bölgesinde arazileri vardır, yazın yayladaki işlerini görür, kışın da sahil bölgesinde seracılıkla meşgul olurlar. (bk. Kaş Kaymakamlığı 2009 ilçe birifingi; <http://www.kas.gov.tr>.)

⁷ Kaş ve yöresi ile ilgili bahsi geçen çalışmadan başka bir çalışma olmamakla birlikte Antalya ilinin diğer bölgeleri ile ilgili yapılmış az da olsa çalışma karşımıza çıkmaktadır. bk. DEMİR 1994a, 1994b, 1995a, 1995b, 1999, 2000; AKBABA 1940; ATMACA 2005, 2007a, 2007b, 2009; BAHARLI 1951; BALCI 1966; BAŞ 1972; BÖLÜK 2010; CEVAHİR 1974; DOĞAN 1996; DURMAZ 2009; DUYGUN 1988; ERGİN 1987; GÖNÜLLÜ 1983, 1998; KAPLAN 1974; KAYA 2008; KOCAKÂHYA 1980; KUDAT 1964; KULLE 2010; KUŞDEMİR 1971; KÜÇÜKYILMAZ 2009; OK 2008; ONARAN 1976; ÖNDER 1968; ÖZ 1988; ÖZGÜR 2004; REŞİT 1935; SÜNBLÜ 1997; UYANLAR 1974.

⁸ Türkçenin geneline bakıldığında ünlü çeşitleri hayli fazladır. Bu konuda daha geniş bilgi için bk. YALÇIN 2009.

kendini gösterir. Bunda kendisinden önce veya sonra gelen dar ünlünün tesiri de söz konusudur. ânaÇīm, târaf, çâkaļ, soracañ, bâkaļım, zâman, çıkâcañ, nâhaļ, herâļda, vâlļa, tokļlaşcaķ, cânım, tıķırâyan, amcâ, burâļamışızdır, râmazan, óynâmayâ, hânâ, borâ.

[â]: /a/ ile /o/ arası bir sestir. Bu ünlünün oluşmasında dudak ünsüzlerinin ve yuvarlak ünlülerin payı büyüktür. Genelde dudak ünsüzlerinin yanında yaygın bir görünüm arz eder. Bunun dışındaki örnekler kişisel kullarımlara bağılı olarak ortaya çıkar. âsgere, vâlļa, bórdâ, bâbaļâ, borâ, zobâ, tokturâ, ordâ, dâvar, vâķıt, şâmiñ.

/e/ ünlüsü ve çeşitleri ([ä], [é], [é], [é]):

[ä]: Bu ünlü sözcüklerin ilk hecelerinde bulunur. Açık [ä] ünlüsü normal /e/'den biraz daha açık söylenir (OLCAY 1995, 20). Kaş ağzında bu ses yaygın olmamakla birlikte bazı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. gänşlīm, ävēr dik, äkmeÇik, ät, täPbeTiñ, äyiriyóruz, äyir, äkin.

/è/: Kaş ağzında sistemli ve çok rastlanan /i/ ile /e/ arasında bir ünlüdür. Kapalı /è/ ünlüsü olarak adlandırılır (bk. ERDEM ve GÜL 2006, 111-148). Ayrıca bazı fiil-zaman çekimlerinde görülmektedir. zênâtıļa, vërsin, étÇës, geşgin, pavķırıyërdi, édiyëŗi, beşine, yaşërin, şëler, sapıdën, geçede, yeñgë, gëdiyëri, kertiyëri, ũraşiyëri, bilëm, ëndë, nëdën, sorën, görmëñ, geçinëm, édiyërdig, horëşdim, baķiyëllerse, vëriyëller, pëynir.

[é]: /e/ ile /ö/ arasında bir sestir. Düz bir ünlü olan /e/ sesinin yuvarlaklaşması sonucu ortaya çıkan bir sestir, bu yuvarlaklaşmanın başlıca nedeni dudak ünsüzleridir. Yine kelime içindeki yuvarlak ünlülerle bir uyum çabası içinde bulunan /e/ sesi bu durumda yuvarlaklaşır. Bunun yanında /ö/ ünlüsünün nispeten düzleşmesi sonucu oluşan é şekilleri de vardır (TANSU 1963, 47). höndë, olıyëri, düşërsiñ, duruyóruñ_ëmme, äyiriyóruz_ëveli, geşdi, öle, öretmen.

[é]: /e/ ile /i/ arasında ancak, /i/ sesine oldukça yakın ve daralmış bir ünlüdür. Yöre ağzında özellikle /y/ sesinin önlüleştirci tesiri ve kelime içindeki diğer ünlülerin etkisi sonucu karşımıza çıkmaktadır. nëdelim, héy, dédi, yúvarlëyóruS, böşvér, dédi, nërëye, sulëyën, şeyimden, gösderiyëllâr, çeşid, gelecek, Tütüklëyëller, hazırlëyóñ, ye-meK, yátamëyën, deliniyëri.

/ı/ ünlüsü ve çeşitleri ([ı], [ı]):

[ı]: Boğumlanma noktası /ı/ ile /i/ arasında bulunan bir yarı ön damak sesidir. Özellikle /y/ ünsüzünün tesiriyle oluşur. Art sıradan ünlülerden ön ünlülere geçiş esnasında arada kalan seslerin önlüleşmeye maruz kalması sebebiyle de bu ara ses oluşur. yáyılmı-mış, pavķırıyërdi, ayın, hayıļlısı, sayıbı, gız, çalģıle, mahılle, dokıllerdi.

[ı]: Yarı yuvarlak, /ı/ ile /u/ arasında boğumlanan bir sestir. Bu sesin oluşmasında dudak ünsüzlerinin tesiri çoktur. tavımı, davıļ, aşıvd_arkadaş, gaçırıvı.

/i/ ünlüsü ve çeşitleri ([i]):

[i]: Kaş ağzında sistemli olarak kullanılmayan ancak ses değışmeleri arasında bir geçiş ünlüsü olarak karşımıza çıkan /i/ ile /ü/ arası yarı yuvarlak dar bir sestir. Bu geçiş genelde dudak ünsüzlerinden kaynaklanır. Bunun dışında ünlü uyumu da bu değışimin nedenlerinden biridir. Diğer kelimelerde de şahsî kullanımlar sonucu ortaya çıkar. düriye, léñgıbi, pişman, vëmişler, ik_üş, eçivıyór, kötüleşiviriP, geşdi, bi, işde.

/o/ ünlüsü ve çeşitleri ([ó], [ó]):

[ó]: /o/ ile /ö/ arasında bir ünlüdür. Yazı dilinde /ö/ olarak karşımıza çıkan bu ses /ğ/, /k/, [ñ] ünsüzlerinin artılaştırıcı tesiriyle veya /y/ ünsüzün önlüleştirci etkisiyle oluşmuştur. yöüdu, götördü, óküS, hónelere, tēlevizónde, bóle, gócarıcm, vóyın, óne, cóş, çórúm çócúm, góyún.

Turkish Studies

Özellikle şimdiki zaman çekiminde /y/ ünsüzünün önlüleştirici tesiriyle /o/>[ó] değişimi meydana gelmektedir (ERCİLASUN 1983, 53). olúyóru, édiveriyóñ, döyóllár, bulunuyórdú.

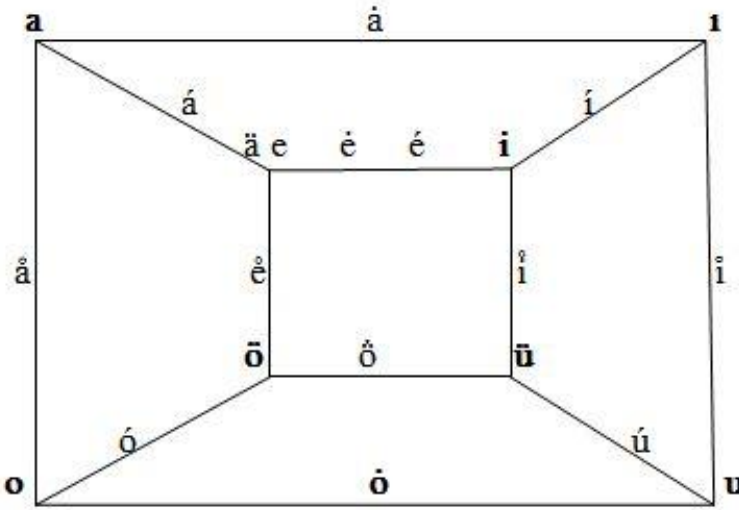
[ó]: /o/ ile /u/ arasında boğumlanan bir ünlüdür. ókarı, yók, göydułár, nó!Çák, sóñuró_ólđu, óvadan, bölłuk, laylónnarını, órdan, duró.

/ö/ ünlüsü ve çeşitleri ([ô]):

[ô]: /ö/ ile /ü/ arası oynaklanan Türkiye Türkçesi ağızlarında pek rastlanmayan zayıflamış /ö/ ünlüsüdür (SAĞIR 1997a, 386). Bölge ağızında genelde /ö/ ünlüsünün daralması sonucu ortaya çıkmıştır. bölle, öleli, dönecēñ, özger, ózdenidin, köyünde, dövērdik, ôtākāden.

/u/ ünlüsü ve çeşitleri ([ú]):

[ú]: Boğumlanan noktası /u/ ile /ü/ arasında yer alan bir orta damak ünlüsüdür. Daha çok /ğ/, /k/, /m/, [ñ] ünsüzlerinin ses çevresinde boğumlanma noktasını nispeten geriye çekmesi sonucu ortaya çıkmıştır. yólcúlık, olúyóru, göyünüm, ölüm, buyúr, músāyíd, şúkúr, çócúm.

Tablo 1: Kaş Ağızındaki Ünlüleri Gösterir Şema

2.1.1.2. Ünlülerde Uzunluk Kısalık

Günümüz Türkçesinde bazı ağızlarda kısmen ve sistemsiz bir şekilde tespit edilebilen ve Ana Türkçede ilk hecede var olduğu tasavvur edilen ünlü uzunluklarını (GABAİN 1988, 33) en iyi şekilde koruyan Türk lehçesi Türkmen Türkçesidir. Bunun yanında uzun ünlüler Irak'taki bütün Türk ağızlarında, Kabil Avşar ağızında, Afganistan Türkmen ağızında, Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızlarında da tespit edilmiştir⁹. Türkçede bazı lehçelerin dışında uzun ünlü olmadığı görüşünü savunan Faruk K. Timurtaş'ın (TİMURTAŞ 1977, 46) görüşüne mukabil Zeynep Korkmaz'ın Batı Anadolu ağızlarında tespit ettiği aslî uzun ünlüler ilgi çekicidir (KORKMAZ 1995, 123-127). Birincil uzun ünlüler hakkında yapılan son çalışmalardan biri olan Erdem'in çalışması bu açıdan önemlidir (ERDEM 2008, 502-562). Bütün bunlar göstermektedir ki Türkçede aslî uzun ünlüler meselesi hâlâ üzerinde tartışılan bir konudur (bk. TEKİN 1975).

⁹ Daha geniş bilgi için bk. ALKAYA 2008c, TABAKLAR 1996, 145; BULUÇ 1972, 181; BOZKURT 1978, 206-207; BOZKURT, 1981, 39-79; DALLI 1991,72.

Kaş ağzında birincil uzun ünlü olarak adlandırabileceğimiz ünlülerle karşılaştık. Birincil uzun ünlülere örnek olarak şunlar verilebilir: göydu, gēldi, yārin, yāqmaq, dōludur, vār, dērsin, vērdi, bārdaK, yīkanmāyā, sālmiş, āldı, oīdu, dāmat, yōrgünün, gāldım, gāḡdaşlarımıla, öldü, sālī, gōñşuları, mēn, bēn, kēndimiS, yētmis.

Bunun yanında metinlerde tespit ettiğimiz uzunluk ve kısalıkların bazıları muhtelif ses olaylarıyla açıklanabilir (bk. BURAN, 2008.)

2.1.1.2.1. Aslında Uzun Olan Ünlülerin Normalleşmesi

Türkiye Türkçesinde, aydınların konuşmasında yabancı dillerden, özellikle Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerdeki ünlü uzunlukları korunur. Kaş ağzında bu ünlülerin bazıları kısalmıştır. sayıbı, hazırıla, dēne, cahilīn, namaz, maraqlıydı, akrabası.

Bazı uzun ünlüler de muhafaza edilmiştir. mūsāyid, şādīye, nasīb, mücādelē.

2.1.1.2.2. Normal Uzunlukta Olan Ünlüleri Kısalması

Kaş ağzında kısa ünlüler çeşitli fonetik sebeplerle açıklanabilir. Ünlüler vurgusuz durumda ve çabuk konuşma sırasında kısalma eğilimi göstermektedir (DOERFER 1989, 5). derdiñi, hēdi, baqałım, fetiyeliler, esgi, işde, vardıdım, başkasını, gedıP, güççüñ mü, durumumuz, benim, canım. gāri, bāyramı, yānına, zamānında, yāqışanıñ, hordayıdı, yārisını, gāri, yapałlāTı, parasını, başgā, gāşdı dā, taraflardā, bōrlardā, dālardā, hatice, ben de, güççüñ mü, bütün, öpüyē, ümüsün, kölüler, düünü.

Aslı uzun ünlülü olan, ancak yöre ağzında normal uzunlukta söylenen bazı kelimeler kısalma eğilimine girmişlerdir. mutār, vāllā.

Ünlüyle biten bir kelimedenden sonra ünlüyle başlayan bir kelime gelirse birinci kelimenin sonundaki dar ünlü kısalır. unīlē_étÇēs, eyī_ölēse, sōñürā_unū_oturdıdik, pıravı_ét, öldü_öleli.

Yazı dilinde düştüğü hâlde Kaş ağzında /r/ ünsüzünden sonra korunan cevher fiilinin ünlüsü bazen kısalmıştır. varısa, varıdı, marıdım, durduularımış, gōyāllarıdın.

2.1.1.2.3. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler

Bazı ünsüzler iki ünlü arasında yumuşayıp eriyerek bu iki ünlüyü bir uzun ünlü biçimine sokarlar (DOERFER 1989, 24). Ulamayla meydana gelen şekillerin çok sık görüldüğü Kaş ağzında, bahsedilen uzun ünlülerin bu şekilde oluştuğu söylenebilir. Özellikle /h/, /g/, /ğ/, /k/, /k/, [l], /r/, /n/ ve /y/ ünsüzlerinin erimesi, uzun ünlülerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. yātā, baqām, ocāmı, ātācān, çarılacak, aşşāda, buncāzım, baqsā, ābēniñ, āç, ekmēmi, dizlēm, geçilēñ, bālēri, toktur_ötürtünte, güççü, göklü, götürdü, nēneÇim, érkeçinde.

2.1.1.2.4. koy- Fiili ile Oluşturulan Birleşik Eylemlerdeki Uzun Ünlüler

Kaş Ağzında süreklilik fonksiyonunda kullanılan koy- fiili ile oluşturulan kelimelerdeki /k/ ve /y/ ünsüzleri söyleyişte kısaltma ve çabucak söyleme amaçlarına binaen erir. yātō(<yātaqoy), gēdō (gideqoy), süpürō, suļayō, girō, durō.

2.1.1.2.5. Ünsüz Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler:

Kaş ağzında iç sesteki /h/, /g/, /ğ/, /k/, /k/, /n/, /v/ ve /y/ ünsüzleri düşerken kendilerinden önce gelen ünlünün uzamasına sebep olurlar. sorācādiñ, sābāla, irāmatlık, bālēri, mērābā, āşam, sāoļ, dāda, sā, gāri, ābēniñ, bēki, olēdik, gētÇēdim, hēbe, sōna, oļunūñ, dōdum, bōçālar, sōra, osun, sōle, bōle, olenner, ökēyle, çamlıkō, dōmēller, ösüz, ūküye, İsan, şēlmiş.

Bir de kelime başında /g/ ünsüzünün düştüğü durumlarda uzun ünlülü kullanımlar söz konusudur. finikeyē_ēdiyēri, ēvelki_ünde, sābāla_ētÇen, or_ētdi, nērē_ētdi, ötelē_ēdiyörü.

Turkish Studies

Bunların dışında -IncA zarf-fiil ekinin ilk ünlüsünde bir uzunluk dikkatimizi çekmektedir. Bu uzunluk olumsuz fiil tabanlarına gelen ekte hece kaynaşmasıyla oluşmaktadır. (AYDIN 2002, 15). ol̄m̄ence, ḡelm̄ence.

2.1.1.3. İkiz Ünlüler

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan (GEMALMAZ 1995, 119), bünyesinde iki ünlü bulunduğu hâlde ayrı hece meydana getirmeyen fonemlere “ikiz ünlü” denir (ERCİLASUN 1983, 61). İkiz ünlüler Türk dilinin yapısına uygun düşmediğinden (CAFEROĞLU 1989a, 18) standart Türkiye Türkçesinde alıntı kelimeler dışında ikiz ünlü yoktur. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime ortasında bazı ünsüzlerin düşmesi sonucu ikiz ünlüler meydana gelir¹⁰. Kaş ağzında /g/, /ğ/, /k/, /k̄/, /y/, /h/ ve [ñ] ünsüzlerinin düşmesi sonucu oluşan ikiz ünlüler vardır.

2.1.1.3.1. Yükselen İkiz Ünlüler

Yükselen ikiz ünlüler; birinci unsuru ikinci unsurdan daha dar olan ikiz ünlülerdir. Birinci unsur dar olması sebebiyle bazen ikinci unsurdan daha kısa olabilir. Kaş ağzında /y/ ünsüzünün yumuşayıp erimesiyle oluşan yükselen ikiz ünlüler görülür. küe, *gum!üvada*.

2.1.1.3.2. Eşit İkiz Ünlüler

Bünyesinde aynı türden iki ünlü barındıran ikiz ünlülerdir (KALAY 1998, 21). Kaş ağzında eşit ikiz ünlüler /g/, /ğ/, /k/, /k̄/, /y/, /h/ seslerinin erimesiyle oluşur. daa, naal, saar, baalıyá, *süt!ermi*, beenm̄eri, doom̄lü, olduunda, bildiim, gütmediiinde, çurtiyl̄e, gonusámaduyndan, gelinnijm, üüdüñ, öldüünde, düüinde.

2.1.1.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler

İkinci unsuru birinciye göre dar olan ikiz ünlülere alçalan ikiz ünlüler diyoruz (BURAN 1997, 30). Alçalan ikiz ünlüler Kaş ağzında /g/, /ğ/, /k/, /k̄/, /h/ seslerinin erimesiyle oluşur. baırıká, daıdırdık, çarırdık, soıl, soucak, youdu, yáı,

2.1.1.4. Ünlü Uyumları ve Ünlü Benzeşmeleri

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık ve önlük-artlık bakımından birbirlerine uyması şeklinde tanımlanır. Bu uyum Türkçenin en göze çarpan özelliğidir. Anadolu'nun pek çok ağzında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir (GÜLENSOY 1987, 99).

Bölge ağzında yukarıda bahsettiğimiz iki uyumun yanında, bir de ünlülerin genişlik ve darlık bakımından, sınırlı sayıda örnekte tespit edebildiğimiz uyumu vardır. O hâlde Kaş ağzında üç türlü ünlü uyumu söz konusudur:

1. Önlük-Artlık Uyumu
2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu
3. Genişlik-Darlık Uyumu

2.1.1.4.1. Önlük-artlık Uyumu

Önlük-artlık bakımından ünlü uyumu, Türkçede her devirde sağlamdır (TİMURTAŞ 1977, 27). Kaş ağzında önlük-artlık uyumu hemen hemen yerleşmiş durumdadır. Hatta yazı dilimizde uyuma girmeyen bazı alıntı kelimelerle önlük-artlık uyumuna aykırı bir kısım ekler, Kaş ağzında

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. ERCİLASUN 1983, 61; GEMALMAZ 1995 119-125; KORKMAZ 1994, 42-44; GÜLENSOY 1988, 29-31; KALAY 1998, 20-21; GÜLSEREN 2000, 49-50; ÖZKAN 1997, 12-13; GÜNŞEN 2000, 29-31; SAĞIR 1995, 72-74.

önlük-artlık uyumu etkisi altına girmişlerdir. Ancak bazı eklerin bünyesindeki y ünsüzü bu uyuma aykırı şekillerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bölge ağzına çeşitli nedenlerle girip halk ağzına yerleşme imkânı bulan Arapça ve Farsça kelimelerin bir kısmı dil benzeşmesinin etkisi altında kalmıştır. Bu benzeşmeler ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki yolla meydana gelirler.

İlerleyici Benzeşme Yoluyla: *hātÇá*, vazıyátıma, vaqıt, *duraġı*, habar, békërsiñ, haPıza, ġıymatı, évleti, mēzer.

Gerileyici Benzeşme Yoluyla: maraġ, máşakat, dēne, fıġcan, fısdan.

Bazı kelimeler ise ünlü uyumuna uyduğu hâlde art sıralı ünlülerden ön sıralı ünlülere veya ön sıralı ünlülerden art sıralı ünlülere dönüşmüştür. ūküm, érkecinde, émme.

Yazı dilinde ünlüleri benzeşmeyen bazı kelimeler Kaş ağzında önlük-artlık uyumu etkisi altına girmişlerdir. birez.

Yine yazı dilinde uyuma girmeyen -ken ve -daş ekleri, Kaş ağzında kısmî olarak önlük-artlık uyumuna tâbi olmuşlardır.

-daş eki, ġardaşınıñ, ġardaşÇım kelimelerinde uyuma tâbi olmuştur.

-ken zarf-fiil eki Kaş ağzında ūraşırkana, baırıka, çırıka, çocúka, yátarġan vb. örneklerde uyuma girmiştir.

2.1.1.4.1.1. Önlük-artlık Uyumunun Bozulması

Önlük-artlık uyumunun bozulmasında en büyük etken /y/ ünsüzüdür. /y/ fonemi, genel dilde, belli kurallara göre kendisinden evvelki /e/, /a/ seslilerini /i/, /ı/ seslilerine çevirir (AKSOY 1945, 87). Özellikle şimdiki zaman eki Kaş ağzında fonetik olarak çok çeşitli şekillerde kullanılmaktadır.

Kaş ağzında şimdiki zaman çekimi esnasında önlük-artlık uyumu, art sıradan ünlülere sahip kelimelere ön ünlülü eklerin getirilmesi ve ön sıradan kelimelere tabiatıyla art ünlülü şekillerin getirilmesi suretiyle iki şekilde bozulur. Ayrıca şimdiki zaman ekinin uyuma aykırı oluşunu, ekin, nispeten yeni bir gelişme sonucu meydana gelmesiyle açıklayabiliriz (bk. MANSUROĞLU 1988, 89). Yine bazı kelimelerin bünyesinde bulunan /ş/ harfinin önlüleştiren etkisi de önlük-artlık uyumunun bozulmasına sebep olur.

pavķırıyërdi, ūraşıyër, ġazıyëri, çalışıyërdim, baķıyëllerse, yáyıyëriz, ġaldırıyëri, Satıyëri, yapılıyëri, çıķıyëñ, ġaçıvıyëri, aķıyë, ġılıyëriS, kırġladıyën, olıyëri, ıslëyëllar, yëtişdiriyóS, döyóllar, isdëvëriyóru, édiyóru, çözüyórun, burálamışızdir, yáşërin, arër.

Şimdiki zaman üçüncü çoğul şahıs ekleri çoğu zaman uyuma aykırı durumdadırlar. ıslëyëllar, döyóllar, baķıyëllerse, gösderiyëllár, dëyëllár, biliyállár, sormëllár, dëyëllár, demëyíllár.

Şimdiki zaman çekiminin olumsuzunda da uyumun bozulduğu görülür. sormëllár, kıpırayámën, doķunmëri, buluvumëñ, yátırmëñ, çalışamën.

Bazen istek birinci tekil şahısta da önlük-artlık uyumunun bozulduğu tespit edilmiştir. bakën, sapıdën, sorën.

Geniş zamanın kullanımında da önlük-artlık uyumunun bozulduğu örnekler bulunmaktadır. dokirdiñ, dokirdik.

Birinci tekil şahıs eki de bazen uyuma aykırıdır. yáķmışın, uyumuşın.

Turkish Studies

Kaş ağzında önlük-artlık uyumunu bozan eklerden biri de -ınca/-ince zarf-fiil ekidir. Bu ekin olumsuz fiil tabanlarına eklenen biçiminde /y/ ünsüzünün araya girmesiyle bir önleşme olmuş ve bu sondaki ünlüye de tesir etmiştir. ilâşlanmêyince, ol̄mênce.

-ken zarf-fiil eki de bazen önlük-artlık uyumuna aykırı ekleşmiştir. ordêke.

Bölge ağzında /y/ ve /c/ ünsüzlerinin darlaştırıcı ve önlüleştirici tesirleri sonucu çeşitli uyum dışı ekleşmeler ortaya çıkmaktadır. dēcān, okıdıyidi, çurtıylē, gāyri, dokıyōrū. gurtaramēz.

“ile” bağlacı isimlere getirildiğinde bölge ağzında çoğunlukla uyuma girmiş, ancak bazı durumlarda uyuma aykırı olarak ekleşmiştir. bunıyinne, gārıyle, unīlē, çalgīle, hunīle, bunīlē.

Fiillerin birleşik zamanlı çekimlerinde önlük-artlık uyumunun bozulduğu görülür. yáylımīmiş, gaSdırdıdi, sordīseñ, yákiyirdik, okıdıyidi, vardıdım.

Şart kipi ve -dAn ayrılma hal eki gidersá, bendán örneklerinde uyuma aykırı kullanılmıştır.

Türkiye Türkçesi yazı dilinde önlük-artlık uyumuna aykırı olmadığı halde Kaş ağzında uyuma aykırı bulunan bazı kelimeler de vardır. merdivānā, ałatirik, bilmam, sēksan.

2.1.1.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Bir diğer adı dudak benzeşmesi olan düzlük-yuvarlaklık uyumu, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır (KORKMAZ 1994a, 53). Yani bir kelimenin ilk hecesinde düz bir ünlü varsa sonraki hecelerde de düz, yuvarlak ünlü varsa sonraki hecelerde dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin kullanılması şeklinde ifade edilebilir (DEMİR ve YILMAZ 2006, 161). Düzlük-yuvarlaklık uyumunun, Orta Osmanlıca devresinde hızlı bir biçimde gelişmeye başladığı tahminleri doğrudur (DEVELİ 1995, 49). Bununla beraber XIX. yy. başında yazı lehçesi konuşmasında dudak uyumu tam olarak tespit edilmektedir (BANGUOĞLU 2007, 89). Söz konusu uyum artık Türkiye Türkçesinde belirli bir şekilde yerleşmiştir (ERGİN 2004, 72).

Kaş ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu sağlam bir görünüm arz eder. Hatta yazı dilinin aksine bazı kelimeler uyuma girmiştir. yámir, sabın, kavın, garpız, pambık, davıl, tavık, fotura, münübüsüle.

2.1.1.4.2.1. Düzlük-yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Kaş ve yöresi ağzında, şimdiki zaman eki (-yor), çoğunlukla düzleşmiş, kısmen de darlaşmıştır. Bununla beraber aslı şekliyle de kullanılmaktadır. olúyōru, bulunuyórdı, uymúyōru, geliyōr, eçiviyōr, isdeviyōrú, dikiyōr, ediyōru, biliyōru, okúyın, dutmir.

Geniş zaman eki -ır/-ir, yazı dilinde uyuma uygun hareket ederken, ekin Kaş ağzında uyuma aykırı şekillerine de rastlanmıştır. dokırdik, dokıllerdı.

Yazı dilinde uyuma giren cevher fiili, /y/ ünlüsünün tesiriyle Kaş ağzında bazı çekimlerde uyuma girmemiştir. oturdıdik, sütliymiş, sordıseñ.

Bünyesinde veya kendinden sonra gelen kelimedeki /y/ ünlüsünün daraltıcı etkisiyle uyuma aykırı kelimeler meydana gelmiştir. öti yánna, sürī sürī, dokıyōrū.

Birinci teklik şahıs eki çekiminde de uyuma aykırı bir şekli bulunmaktadır. yōrgunın.

koy- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiilin kullanımında da düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık söz konusudur. yátō, durō, gēdō, süpürō.

“ile” bağlacı bölge ağzında çoğunlukla uyuma girmiş, ancak bazı durumlarda uyuma aykırı olarak ekleşmiştir. bunıyinne, unīlē, hunīle, bunīlē, hunıyne.

Turkish Studies

Eski Anadolu Türkçesi döneminden beri aslı yuvarlak şeklini taşıyan bir örnekte uyum bozulmuştur. için.

Dudak ünsüzünün etkisiyle bazı kelimelerde yuvarlaklıklar devam etmiştir. ğabūl, yāvut, bałamudū.

Şahsî kullanım sonucu uyuma aykırı bulunan birkaç örnek de mevcuttur. oğıdıyidi, tokılâşcağ.

2.1.1.4.3. Genişlik-Darlık Uyumu

Bazı Türkiye Türkçesi ağızlarında karşımıza çıkan¹¹ genişlik-darlık uyumunun etkisini Kaş ağızında değişik kelimeler üzerinde görmekteyiz. Fakat bu uyum bölge ağızında birkaç örnekle sınırlı kalmıştır. ğene, yeğen, dèycek.

2.1.1.5. Ünlü Değişmeleri

Kaş ağızında ünlüler ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler yanında çeşitli ünsüzlerin etkisiyle de değişirler. Bu değişimler metinlerin tamamı üzerinde daha ayrıntılı incelenecektir.

2.1.1.6. Ünlülerde Düşme ve Türeme

2.1.1.6.1. Ünlü Düşmesi

Bazı fonetik sebeplerden dolayı Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime ortasında ve sonunda ünlü düşmeleri meydana gelmektedir. Kaş ağızında görülen ünlü düşmelerini ve sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

Eklerle genişletilen ve en az üç heceli kelimelerdeki orta hecenin ünlüsü düşer. Çünkü Türkçede orta hecenin vurgusu diğer hecelere nazaran az olduğundan kelime ortasındaki vokalin düşmesi oldukça yaygındır (TİMURTAŞ 1977, 40). boynūna, nêrden, *hatÇa*, dèycek, borda, yanna, ôrdan

Ünlü ile biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde, ulama yapılması için genellikle birinci kelimenin sonundaki ünlü düşmektedir. ôl_ôle, bôl_ıramazan, sôñür_ıramatlık, bor_ineli, sôrm_ôlum, çalgıl_ışde, ik_üş, ğetÇêd_ileri, ałaÇıkđ_aşşada.

Ayrıca cevher fiili ve vasıta hâli eki eklenirken, bazen yerini /y/ ünsüzüne bırakarak düşer. ellîne, hunıyne, kısrânan, düvennen, dedeynen, çağartık, êkêrdik, ğedilêcêmiş,

Bazı alıntı kelimelerde orta hecedeki vurgusuz hece düşer. hağgeten, *hatÇa*, *dağğa*.

Sayıların kullanımında kelime başındaki veya sonundaki ünlü düşebilir. ik_üş, birki, yirm_iki.

/k/, /g/, /ğ/, /k/, /y/ ve /r/ ünsüzlerinin erimesiyle yanyana gelen iki ünlüden dar olanı düşmüştür. dêrmençi, ekmêmi, ôcâmı, êvlenecêz, buncâzım, yêcêmizi, ğurtaramêz, ôlmênce, ğêçilêñ, dèdîbi, bordê, ik_ün, bakên, bişêmez, bêşşîne, ôlum.

2.1.1.6.2. Ünlü Türemesi

Kaş ağızında ünlü türemesi daha çok kelime içinde olmaktadır. Alıntı kelimelerdeki ünlü türemesi ise kelime başında görülür. Kelime sonunda ünlü türemesi olayı görülmemektedir.

Kelime başında ünlü türemesi /r/ ve /l/ ünsüzleriyle başlayan kelimelerde görülür. Bunlardan çoğu alıntı kelimelerdir. Bunların başına genelde dar bir ünlü getirilir. Çünkü diğer Türk

¹¹ Geniş bilgi için bk. AYDIN 2002, 21; ERCİLASUN 1983, 82; GÜLSEREN 2000,57; SAĞIR 1995,46.

lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime başında akıcı, özellikle sızıcı ünlüler kurallı bir şekilde bulunmaz (bk. GEMALMAZ 1995, 143; ŞANLI 1996, 119).

ırâmazan, érezillik, ıramat, ııaf, ilâzım, érecep, ırâtımız.

Kelime ortasında veya sonunda çift ünsüz bulunan alıntı kelimelerde, bu iki ünsüz arasına genellikle dar bir ünlü gelir. *tiyâtürö*, *piravî*, *aqıl*, *ibîrâmı*la.

Kaş ağızında bazı kelimeler aslı şekillerini korumuşlardır. hepsi, hepi, yalıñız.

Cevher fiili birleşik zamanlı çekimlerde ünlü uyumlarına tâbi biçimiyle kendisini gösterir. *okıdıyıdı*, *ğétseyidim*, *çatalıardı*.

Ünsüzle biten bir kelimeye vasıta hâli eklendiğinde araya çoğunlukla dar bir ünlü girer. *háyvanınan*, *késerinen*, *külünen*, *hotazınán*, *ğatırına*. Ayrıca yazı diline göre kelime başında ünlü türemesi gibi görülen ısağ örneğindeki /ı/ aslı ünlüdür.

2.2. ÜNSÜZLER

2.2.1. Ünsüz Çeşitleri

Kaş ağızında, yazı dilinde bulunan 21 ünsüzün yanında, bu seslerin çevresinde oluşmuş birtakım ünsüzler vardır. Bunlar [Ç], [ç], [F], /ğ/, [g], [K], /k/, [K], [ı], [ñ], [P], [S], [T], [v], ünsüzleridir. Bunlardan bir kısmı bölge ağızında sistemli olarak karşımıza çıkarken, bir kısmı da kişisel kullanımlarda görülmektedir.

[Ç]: Katı, patlamalı, tonlu dış eti ünsüzü /c/ ile yine katı, patlamalı, tonsuz dış eti ünsüzü /ç/ arasında boğumlanan, bir bakıma /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan müşterek boğumlanmalı bir ünsüzdür (SAĞIR 1997b, 394-395). *ánaÇım*, *étÇës*, *hâtÇá*, *néneÇım*, *nölÇák*, *Çanım*.

[ç]: Kişisel kullanım sonucu karşımıza çıkan bu ses, bölge ağızında düzenli olarak görülmez. /c/-/j/ arası bir boğumlanma noktasına sahiptir. *nölâçak*,

[F]: /v/-/f/ arası boğumlanan ve daha çok /f/’ye yönelik bir sestir (SAĞIR 1999, 995). *Far*, *çiFtçilik*, *hénife*, *tarafına*, *Fayda*, *tarafında*.

/ğ/: Bu ünsüz bölge ağızında sistemli olarak görülen bir art damak ünsüzüdür. Art veya yarı art ünlülerle hece kurar. *göyduıar*, *ğızı*, *ğaracıbide*, *ğaldık*, *aşlıg*, *ğayrısı*, *ğardaşınıñ*.

[g]: Yarı art ünlülerle hece oluşturan, katı, ötümlü art damak ünsüzüdür. Kelime başında ve ortasında yer alan ö-ü ünlüleriyle hece kurduğunda, boğumlanma noktasını biraz geriye çekerek yarı art ünlülerin oluşmasına neden olur. *gótürdü*, *gız*, *gócâricim*, *bubañıl*, *göyün*.

[K]: Tonsuz, patlayıcı ön damak ünsüzü /k/ ile tonlu, patlayıcı ön damak ünsüzü /g/ arasında bir ünsüzdür (GÜLSEREN 2000, 73). *Küççük*, *ğettiK*, *yémeK*, *éteK*, *délbeK*, *yüverdiK*.

/k/: Kaş ağızında sistemli bir şekilde kullanılan bir art damak ünsüzüdür. Art veya yarı art ünlülerle beraber kullanılmaktadır. *uraşmadık*, *kırkı*, *okarı*, *başkasından*, *yök*, *çaçal*, *yákmasin*, *adacığda*, *yıkılıyérđi*, *yáqınıdığ*, *bağsâ*.

[K]: Kaş ağızında art damak /k/’si ile art damak /ğ/’si arasında katı bir ünsüzdür. Genellikle art damak /ğ/’sinden önce görülür. *sórâlaK*, *ortalıKdan*, *bârdaK*, *haKğını*,

[ı]: Bölge ağızında art sıradan ünlülerle birlikte sistemli bir şekilde kullanılan ünsüzdür. Gevşek boğumlanmalı ve akıcı bir sestir (AYDIN 2002, 26). *zénatııa*, *oıdu*, *çaçal*, *bağalım*, *haı*, *sórâlaK*.

Turkish Studies

[ñ]: Türk dilinin bilinen en eski dönemlerinden beri dikkati çeken seslerinden biridir. Hemen hemen bütün Eski, Orta ve Yeni Türkçe dönemlerinin yazı dili durumundaki lehçe ve şivelerinden kalma metinlerdeki imlâları dolayısıyla, Türkoloji dünyasındaki çevriyazılarında [ng], [ŋ] veya [ñ] gibi şekillerde tespit edilen bir sestir (ERSOYLU 2000, 97). Eskiden adı “sağır nun” olan dil ardı [ñ] sesi, Türkiye Türkçesi ağızlarında oldukça yaygındır (BOESCHOTEN 2000, 96). [ñ] ünsüzünün boğumlanması, dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile oluşur (SAĞIR 1997b, 402). günneriñi, sôñur, undañ, bendeñ, undañ, yeñgē, deñizē, bêker miñ, bêseleñkide, dêseñ, hónelere.

[P]: Patlamalı, ötümsüz /p/-/b/ arası çift dudak ünsüzüdür. Pağ, dêPTik, gēdİP, kağğıP, gaçıP, gēdiP, hePiSi, diPden.

[S]: Benzeşme nitelikli /s/-/z/ arasında boğumlanan yarı tonlu, sızıcı bir ünsüzdür (SAĞIR 1997b, 405). Bölge ağzında sıkça karşımıza çıkan bir ünsüzdür. beliğsiS, görüşürüS, aSçığ, dêriS, èreSilin, ötuS, êkinimiSi, bulğurumuSu.

[T]: /t/ ile /d/ arasında bir ses değerine sahiptir (BOZKURT 1978, 211). yóuTü, haTca, pavkırıyēriTi, oğTu, hinTİ, gētTik, annaT.

[v̥]: Katı, tonlu, sızıcı bir çift dudak /v/’sidir. Genellikle yuvarlak ünlülerle kullanılmaktadır. Bunun yanında kelime içindeki düz ünlüleri etkisi altına alarak yarı yuvarlaklık hüviyeti kazandırır. dovalı, vâllâ, çamlıyva, davıl, sâvol, d_êçiv̥yör, kötüleşiv̥iriP, dāv̥iT, êveli, gēliv̥idilērdi, üv̥üyör, êletiv̥irelim.

2.2.2. Ünlü-Ünsüz Uyumunun Bozulması

Türkçede bazı ünsüzler ön damak ve arka damak olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ön damak ünsüzleri sadece ön ünlülerle, arka damak ünsüzleri ise sadece art ünlülerle birlikte bulunur. Buna ünlü ünsüz uyumu denir (ERCİLASUN 1983, 104). Kaş ağzında birkaç kelimedede damak ünsüzleri olan /k/, /ğ/ ve [g] ünsüzleri, /o/, /ö/, /ü/ ve /ı/ ünlüleriyle hece kurduğunda, bu ünlüleri artılaştırır. şúkür, gótürdü, bubañgıl_anañgıl.

2.2.3. Ünsüz Değişmeleri

2.2.3.1. Ötümlüleşme

Ötümlüleşme kelimelerin başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç şekilde meydana gelir.

2.2.3.1.1. Kelime Başında Ötümlüleşme

Kelime başında meydana gelen ötümlüleşme Kaş ağzının sistematik bir özelliğidir. Bu durum Güney Batı Türkçesinin ayırıcı ses özelliğidir (GÜNAY 1978, 84).

/k-/>/ğ-/ değişimi:

Bölge ağzında hemen hemen yerleşmiş bir ötümlüleşmedir. Kelime başındaki /k/ ünsüzleri sistemli olarak /ğ/ ünsüzüne dönüşmektedir. göyduğlar, gızı, gāldık, gārdaşınıñ, ganiñ, garısı, gaşñ, góyünüm, gúyúyú, gaçıP. gabağ, guş, gurt.

/k-/>/g-/ değişimi:

Eski Türkçedeki /k-/’nin Güney-Batı lehçelerindeki tarihî seyri içerisinde Batı Türkçesinde de tonlulaşıp /g-/ye dönüşmesi bir kural niteliği kazanmıştır (KORKMAZ 1994a, 79 ve Timurtaş 1977, 49). Yazı dilinde kullandığımız gel-, gece, gez- vb. kelimelerin dışında Kaş ağzında bir sadece kelimedede karşımıza çıkmaktadır. gişi.

/s-/>/z-/ değişimi:

Turkish Studies

Kaş ağzında daha çok alıntı kelimelerde karşımıza çıkmakla beraber bir örnekte de Türkçe kelimeye görülmektedir. zeniñ, zePzeleri, zopałarıñ, zobâ.

/t-/>/d-/ değişimi:

Eski Türkçede kelime başında /d-/ sesi bulunmaz. Bu değişim Batı Türkçesi devresinin başında görülen, bir ötümlüleşme eğiliminin sonucudur (CAFEROĞLU 1964, 21). Kaş ağzında bazı kelimelerin başındaki /t-/ler /d-/'ye dönüşmüştür. daşıñ, daıdırdım, dutmir, dutduı, duz, datlı.

/p-/>/b-/ değişimi:

Eski Türkçede kelime başında /p/- ünsüzü yer almaz (AYDIN 2002, 28). Alıntı kelimedeki /p-/ler /b-/'ye dönüşmüş, bazı Eski Türkçeden kalan kelimelerdeki /b-/ler korunmuştur. bişir, baıalı, baıamıt, bekmez, baıdırcan.

2.2.3.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme

Kelime içi ötümlüleşme, Kaş ağzında bazı kelimelerde görülen bir ses olayıdır. Batı Türkçesinde iki ünlü arasında hece başında ötümlüleşme yönündeki ünsüz değişimleri önemli yer tutar (AYDIN 2002, 28-29).

/k-/>/ğ-/ değişimi:

Bölge ağzında Türkçe ve yabancı kelimelerde kelime içindeki /-k-/lerin bir kısmı /-ğ-/'ye dönüşür. başğa, başganiñ, tısğa, beşgâzada.

/-k-/>/g-/ değişimi:

Alıntı ve Türkçe kelimelerdeki /-k-/ler Kaş ağzında bazen ötümlüleşerek /-g-/'ye dönüşür. gëşgin, esgı, asger, këşgëk, işgı.

/-f-/>/v-/ değişimi:

Bölge ağzında pek az kelimeye /-f-/ ünsüzü ötümlüleşerek /-v-/ ünsüzüne dönüşmüştür. kıava.

/-ç-/>/c-/ değişimi:

Kaş azında bazı kelimelerde rastlanan bir değişimdir. /ç/ ile biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman /ç/ ötümlüleşerek /c/ olur. tokucunâ, âca.

/-t-/>/d-/ değişimi:

Bu değişim Batı Türkçesinde oldukça yaygındır (AYDIN 2002, 29). Kaş ağzında sıkça rastlanan bir ötümlüleşmedir. derdiñ, geTdi, işde, çekdig, çalışdırdık, gëşdi.

/-h-/>/y-/ değişimi:

Kaş ağzında sadece *sahip* ve *sahi* kelimelerinde tespit edebildiğimiz bir ötümlüleşme gibi görünse de burada önce /h/ ünsüzü düşmüş, ardından Türkçede iki ünlünün yanyana gelmemesi kuralına bağlı olarak da iki ünlü arasında bir /y/ türemiştir. sayıbı, sayı mı.

/-s-/>/z-/ değişimi:

Bölge ağzında pek az kelimeye rastlanır. haPıza, tomatizden.

2.2.3.1.3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme

/-k-/>/ğ-/ değişimi:

Turkish Studies

Bölge ağızında /k/ ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir kelime geldiği zaman sistemli bir şekilde ötümlüleşme meydana gelir. *çöğ_éyiymiş, dayág_atdı, yáydıg_ölüm, daķacağ_ölüm, ğınıg_övası, ğazzıg_öldüm, topálağ_olurdu, sıcacıg_olur, duvağ_olurdun.*

Bazen bu şekilde olmadığı da tespit edilmektedir. *aşlıg, çoğ.*

/-k/>/-g/ değişimi:

Bu değişim de genelde /-k/>/-ğ/ değişiminde olduğu gibi /-k/ ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir kelime geldiği zaman ortaya çıkar. Bu şekilde olmayıp yine de ötümlüleştiği örnek de mevcuttur. *çekdig_évelkĩ, nêdĩceg_öle, ğişilig_olúyóru, ğeldig_u, üşlüg_aķmadı, eteg_olıyérĩ, édiyêrdig_ána, nêdĩceg_öle, ğêçirindig_êřgi, bêsledig_âkin, êrkeg_işi, kôpeg_olmasın, ğêderdig_ipineñ.*

/-ç/>/-c/ değişimi:

Sert ünsüzlerden olan /ç/ ile biten bir kelimeye, ünlüyle başlayan bir ek veya kelime gelirse /ç/ ünsüzü /c/'ye dönüşür. *bułamac_êderdik, pirinc_êdêrdik.*

/-t/>/-d/ değişimi:

Bu ötümlüleşme daha çok alıntı kelimelerde karşımıza çıkar. *pusad, çapıd.*

/-p/>/-b/ değişimi:

/-p/ ile biten kelimelere ünlü ile başlayan bir kelime geldiği zaman /p/ ünsüzü /b/'ye dönüşür. *éreceb_âbê, nasĩb_işidir.*

2.2.3.2. Ötümsüzleşme

Ötümlüleşmeye nazaran daha az görülür. Bu durum Batı Türkçesinin ötümlüleşme yönündeki eğiliminden kaynaklanır (AYDIN 2002, 29).

2.2.3.2.1. Kelime Başında Ötümsüzleşme

/b->/p-/ değişimi:

İki örnekte rastladığımız bir değişimdir. *Paķ, pêř*

/g->/k-/ değişimi: Bu değişim bazı örneklerde arkaik unsurların bir niteliği olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte bir kısım alıntı kelime de bu değişim tespit edilmektedir. *kiyerdik, kėyiyêller, kėri, kėcėni.*

/y->/ç-/ değişimi:

Ünsüz benzeşmesinden kaynaklanan bu ötümsüzleşme sadece *yüz* kelimesinde görülmektedir. *üç çüz.*

/z->/s-/ değişimi:

Kaş ağızında iki kelime de karşımıza çıkmaktadır. *sâten, saar.*

/d->/t-/ değişimi:

Bölge ağızında az rastlanan bir değişimdir. *türterimiş, toķturâ, tomatizden, tomata.*

/v->/h-/ değişimi:

Bu değişim yazı diline göre /v->/h-/ değişimi olarak değerlendirilebilse de, aslında kelimenin /*p->/h-/ değişimi sonucu oluştuğunu belirten görüşler de vardır (bk. GÜLSEVİN 2010, 169-192). Yöre ağızı için bu değişim karakteristiktir. *hürduķ, huruřduruvuduļar, huruyólļar.*

2.2.3.2.2. Kelime İçinde Ötümsüzleşme

/-b- > /-p-/ değişimi

Pek rastlanılmayan bu değişim “kirpit” kelimesinde karşımıza çıkar.

/-c- > /-ç-/ değişimi:

Bölge ağzında sıkça karşımıza çıkan bir değişimdir. göşçe, *hâtça*, aŞçıĝ, aççık, gêtçeñ, namaŞçımızı, çalıŞçâĝ, oláčâk.

/-l- > /-t-/ değişimi:

Ünsüz benzeşmesinden kaynaklanan bir ötümsüzleşme olayıdır. süttü.

/-d- > /-t-/ değişimi:

Bölge ağzında sıkça kullanılan bir ötümsüzleşmedir. bêklêrti, yápartık, girtik, isdemetî, vériti, gêdêrtik, getirmetik, yáŞlantık, dêti, toĝtur_ötürtün-te, *sallârtâ*, hintikinner.

/-z- > /-s-/ değişimi:

Genelde ünsüz benzeşmesinden kaynaklanan ötümsüzleşme olayıdır. göşçe, bulmassañ, vemesse, almasıĝ.

2.2.3.2.3. Kelime Sonu Ötümsüzleşme

Kelime sonunda tonsuzlaşma, Türkçenin genel eğilimine uygun düştüğü için (GEMALMAZ 1995, 177) bölge pek sık görülmemekle birlikte birinci çokluk eki çekimlerinde görülür.

/-z/ > /-s/ değişimi:

êtÇês, biyis, ūraşyós, büküyórus, dedîmis, annâris, bis.

2.2.3.3. Sızıcılaşma

2.2.3.3.1. Kelime Başında Sızıcılaşma

/p- > /h-/ değişimi:

Sadece bir kelimedede karşımıza çıkar. hotazínán.

/ç- > /ş-/ değişimi: Pek karşılaşılmayan bir değişimdir. şâmıñ

2.2.3.3.2. Kelime İçinde Sızıcılaşma

/-ç- > /-ş-/ değişimi:

Bölge ağzında yaygın bir değişimdir. Kelime içinde, hece sonunda sızıcı veya patlayıcı bir ünsüzden önce meydana gelir (AYDIN 2002, 31). gêşgin, aşlıĝ, genşlîjmde, êşdim, ĝaşdı, ilâşlanmêyince, üşlûĝ, pirişden, gêşmiş.

2.2.3.3.3. Kelime Sonunda Sızıcılaşma

/-ç- > /-s-/ değişimi:

Bir örnekte karşımıza çıkan bu değişim gerileyici benzeşme yoluyla meydana gelir (CAFEROĞLU 1989b, 2). ıas, ĝas.

/-ç- > /-ş-/ değişimi:

Turkish Studies

Genelde tek heceleri kelimelerde karşımıza çıkar. gēş, üş, hiş, saş, kaş.

2.2.3.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

2.2.3.4.1. Kelime Başında Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

/n-/>/l-/ değişimi:

Sadece bir alıntı kelimedede karşımıza çıkar. laylönna

/ş-/>/h-/ değişimi:

Genelde “şimdi” kelimesinde karşımıza çıkar. Ancak bunun bir değişim mi yoksa bir ön ses /h-/ türemesi mi olduğu hususunda tereddütlerimiz devam etmektedir. hindi, hunîle, hurdā, hōrdan, hōle.

/v-/>/m-/ değişimi:

Sonu /m/ ile biten bir kelimededen sonra /v/ ile başlayan bir kelime geldiği zaman /v/ ünsüzü /m/ ünsüzüne dönüşür. Sadece birkaç örnekte görülen bu değişim, daha çok ilerleyici benzeşmeyle meydana gelir. geçim mar, yâpmadım malîā.

/v-/>/h-/ değişimi:

Kelime başında ötümsüzleşme olarak da değerlendirdiğimiz bu değişim yukarıda da belirtildiği gibi, yazı diline göre /v-/>/h-/ değişimi olarak değerlendirilebilse de, aslında kelimenin /*p-/>/h-/ değişimi sonucu oluştuğunu belirten görüşler de vardır (bk. GÜLSEVİN 2010, 169-192). Yöre ağzı için bu değişim karakteristiktir. Yalnızca vur- fiilinde görülmektedir. hūrduq, huruşduruvuduġar, huruyólġar.

2.2.3.4.2. Kelime İçinde Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

/r-/>/l-/ değişimi:

Türkiye Türkçesi ağızlarında sık rastlanan değişimlerdenidir (KORKMAZ 1994a, 91). Genelde ses benzeşmesi nedeniyle meydana gelmektedir. hayillî, yapışalaq, gedeller. baqıyellerse, düzenneller, yeller, öreller, gelillerdi, dellerdin.

/l-/>/n-/ değişimi:

Genellikle “ile” edatının kelimelere ekleşmesi sırasında ve -lAr çokluk ekinin benzeşmesi esnasında ortaya çıkar. Bu değişimin nedeni ilerleyici benzeşmedir. günneriñi, unnar, ölenner, annāris, deñginne, annaT, laylönnarınî, gelinnik, bahçásinne, õġanna, toġucunā, düvennen.

/h-/>[-v-] değişimi:

Bir örnekte karşımıza çıkar. yávuT

/ġ-/>[-v-] değişimi:

Pek yaygın olmayan birkaç kelimedede karşımıza çıkan bir değişimdir. dovalı, sāvoġ, suvan.

/g-/>/y-/ değişimi:

Bölge ağzında /g/ sesi genel olarak düşmüş ve düşerken bazı kelimelerde yerini /y/ harfine bırakmıştır. deyilin, deyil, eyildi.

/m-/>[-ñ-] değişimi:

Birkaç yerde kişisel kullanım sonucu ayrılma hali ekindeki /n/ de [ñ] şeklinde karşımıza çıkmaktadır. bendeñ, undañ.

Turkish Studies

Ayrıca kendisinden sonra gelen /k/, /k/, /g/, /g/ ünsüzleri /n/ ünsüzünü etkileyerek genizsiz bir ses olan [n̄]’ye dönüştürür. otdañ gayrısı, beñ gêtÇedim, yeñgē, *leñgibi*, oğardañ gēliyēri, nērdeñ kałkđñ, yáziñ gēlirdi, yáyañ gēdemessiñ, bēsleñkide, deñginne, hindeñ kēri.

/-y-/>/-l-/ değişimi:

Bölge ağzında ünsüz benzeşmesine bağlı olarak birkaç örnekte karşımıza çıkar. fasille, sandelleyē.

2.2.3.4.3. Kelime Sonundaki Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

/-m-/>/-n/ değişimi:

Fiil çekimlerinde birinci tekil şahıs ekindeki aslı ve arkaik olan /-n/ varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla bu durum bir ses değişiminden öte arkaik bir unsur olarak yöre ağzında yaşamaktadır. yářērin, sapıdēn, gēdemērin, gēdemēn, sorēn, ēresilēn, ólüyörün, dērin.

/-n-/>/-m/ değişimi:

Birkaç örnekte /n/ ile biten kelimededen sonra, /b/ ile başlayan bir kelime gelmiş ve birinci kelimedeki /n/ ünsüzü /m/’ye dönüşmüştür. om bir, om bēř.

2.2.3.5. Süreklileşme

Bölge ağzında süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzlere dönüşmesi fazla görülmeyen bir durumdur. Ancak birkaç değişime rastlanmıştır.

/g-/>/y/ değişimi:

Birkaç örnekte görüldür. yün, böyün, yötür.

/b-/>/m-/ değişimi:

İki örnekte de süreksiz olan /b/ süreklileşerek /m/ye dönüşmüştür. minālar, mēn.

/-b-/>[-v-] değişimi:

Bir örnekte karşımıza çıkar. buvam.

2.2.3.6. Süreksizleşme

Süreksizleşme, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki genel temayüle uygun olarak (AYDIN 2002, 32) Kaş ağzında pek yaygın olmasa da bazı örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

/j-/>/c-/ değişimi:

Bir örnekte karşımıza çıkar. candarmaşlar.

/l-/>/d/ değişimi:

İki örnekte karşımıza çıkar. sesdendim, damba.

/y-/>/g-/ değişimi:

Sistemli olarak “yine” kelimesinde karşımıza çıkar. gene.

2.2.3.7. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişimler

/t-/>/ç/ değişimi:

Bir örnekte karşımıza çıkar. çenÇireye.

2.2.3.8. Kelime içinde Ünsüz Benzeşmesi

Bir kelimedede yanyana gelen veya söyleyişte birbirini takip eden iki kelimededen birinin sonunda bulunan ünsüzle, diğerinin başında bulunan ünsüz birbirlerine tesir ederler (BANGUOĞLU 1959, 6). Dolayısıyla boğumlanma noktası birbirine yakın olan iki ünsüz birbirine benzeşir.

İçses ünsüz benzeşmelerine sıkça rastlanan Türkiye Türkçesi ağızları bu benzeşme yönünden zengin bir malzemeye sahiptir (CAFEROĞLU 1988a, 2).

-nl->-nn- benzeşmesi:

Kaş ağızında sistemli olarak görülen bir benzeşmedir. /n/ ünsüzüyle biten bir kelimeye /l/ ünsüzüyle başlayan bir kelime eklenirse, /l/ sesi benzeşme yoluyla /n/'ye dönüşür. Avurt-diş sesi olan /l/ ünsüzü, önündeki ünsüzle çok defa benzeşir (BOEV 1972, 216). günneriñi, unnar, annāris, ğārānñık.

-rl->-ll- benzeşmesi:

Bölge ağızında yaygın olarak karşımıza çıkan bir benzeşmedir. Ekleşme sırasında kelime sonundaki /r/ ünsüzü gerileyici benzeşme yoluyla /l/ ünsüzüne dönüşür. hayıllı, dēller, gēdeller, baqıyēllerse, oynāllādı, oļļarda.

-şs->-ss- benzeşmesi:

Birkaç örnekte karşımıza çıkan bu değişim pek fazla yaygın değildir. dissiz, missiz.

-zs->-ss- benzeşmesi:

Yöre ağızında ratlanan gerileyici benzeşmelerden biridir. Ekleşme esnasında meydana gelir. vēmesse, buļmassañ, gēdemessiñ.

-hm->-mm- benzeşmesi:

Bu benzeşme Türkiye Türkçesi ağızlarında “mehmet” isminde rastlanır (CAFEROĞLU 1988a, 8). *mēmmet*.

2.2.3.9. Benzeşmezlik

Benzeşmezlik, bir kelime içinde, birbirine bitişik ya da uzak olan ve boğumlanma yerinde birbirinin eşiti iki ayrı boğumlanma hareketinin, iki ayrı boğumlanma yerinde iki ayrı boğumlanma hareketi haline girmesi demektir (GÜLENSOY 1987, 130).

Yazı dilimizde ünsüzler ötümlülük ötümsüzlük bakımından uyuma girerler. Ancak bu durum Kaş ağızında tamamen yerleşmiş değildir. işde, çalışdırdık, gēşdi, yētişdiriyóS, gētdī, atdı, ēvletden, otdañ.

/ç/ sesinin hece sonunda yerini /ş/ sesine bırakması benzeşmezliğin bir diğer nedenidir. Bu nedenle süreklilik süreksizlik yönünde bir benzeşmezlik meydana gelmektedir. Bu benzeşmezliği de hem komşu kelimelerde hem de ekleşme sırasında görebiliriz. gēş, genşlijimde, hor_ēşdim, üş gün, üş dēne, ğaşdı, gēşdi.

Bir örnekte /r/ ünsüzünün tekrarından kaçınılmış ve bu ünsüzlerden birinin /l/ ünsüzüne çevrilmesi sonucu benzeşmezlik meydana gelmiştir (bk. AYDIN 2002, 33). bēltāraF.

2.2.3.10. Ünsüz İkizleşmesi

Bir ünsüzün çeşitli nedenlerden dolayı iki defa söylenmesidir. Kelime şekillerinin bir özelliği, her unsurun tek bir fonksiyona sahip olmasıdır. Gramer fonksiyonu unutulmuş veya

değişmiş olurken onu ifade eden başka bir unsur kelimeye katılır (SÇERBAK 1996, 123). Kaş ağzında Ç, ç, m, ş, z ünsüzlerinin kelime içinde ikizleştiği görülür. güÇÇütmesin, Küççük, güççü, emme, aşşāda, beşşīne, eşşecīnen, ğazzığ.

2.2.3.11. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Bölge ağzında pek rastlanmayan ünsüz tekleşmesi alıntı birkaç kelime de görülmektedir. évelkī, ğuvat, haķından.

2.2.3.12. Ünsüz Düşmesi

Bölge ağzında ünsüz düşmesi kelime başında, ortasında ve sonunda meydana gelmektedir.

2.2.3.12.1 Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Ünsüzlerin kelime başında tamamen düşmesi Türk dillerinde geniş ölçüde yayılmamıştır (SEVORTYAN 1972, 543).

Ancak Kaş ağzında “yukarı ve yetiŝ-” kelimesinde /y/, “rüzgar” kelimesinde /r/ ünsüzünün düştüğünü görmekteyiz. oķarı, özger, etiŝme mi.

Alıntı bir isim olan “Hüseyin” ve “hepsi” kelimesinde de /h/ sesinin düştüğü görülmektedir. üsēn, ēpsi.

İki kelimenin birleşmesiyle oluşan ulamalarda ikinci kelimenin başındaki hece düşerek önceki kelimeye ekleşir. Bunun sonucunda ya ikiz ünlüler meydana gelir, ya da birinci kelime ünsüzle bitiyorsa yeni bir hece ortaya çıkar. Kaş ağzında ulama sonucuyla /g-/ , /ĝ-/ , /h-/ , /ķ-/ , /v-/ , /y-/ ünsüzlerinin düştüğü görülür. unīlē_ētÇēs, finikeye_ēdiyēĠ, évelkī_ün, ôtākāden, oķardañ, bü_atar, ğocā_eriñim, Fayda mī_ār, altī_uruş, çıkasıyā_ādar, súyā_ātardıķ, senikībi.

2.2.3.12.2 Kelime İçinde Ünsüz Düşmesi

Kaş ağzında kelime içi ünsüz düşmesine çokça rastlanır. /-d-/ , /-f-/ , /g/ , /ĝ/ , /-h-/ , /-k-/ , /-l-/ , /-n-/ , [-ñ-] , /-r-/ , /-s-/ , /-t-/ , /-y-/ , /-z-/ ünsüzlerinin kelime içinde düştüğü görülmektedir.

/-d-/ düşmesi:

Bölge ağzında bir örnekte düştüğü tespit edilmiştir. günüz.

/-f-/ düşmesi:

Bir örnekte düşmüştür. yúķa.

/-g-/ , /ĝ/ düşmesi:

Kelime içindeki sızıcılaşmış /g/ , /ĝ/ ünsüzleri düşer. dērmençi, bālēri, indijimde, bōaz, dāda, sālīñ.

/-h-/ düşmesi:

Bazı durumlarda alıntı ve Türkçe kelimelerdeki /h/ ünsüzün düştüğü görülür. mēŝur, hēraļda, fetiyelīleĝ, irāmatlık, mutāĝ, mērābā, dā, āmat.

/-k-/ düşmesi:

Kelime içinde ve ekleşme sırasında /k/ ünsüzünün düştüğü görülür. ōsüz, áletirīñ, ōrāna, kısrānan, sıcacığ, maļcıñıļa, sorācādiñ.

/-l-/ düşmesi:

Bölge ağzında birkaç örnekte karşımıza çıkar. baķām, ōsun, dē miñ, bēkī.

Turkish Studies

/-m-/ düşmesi

İsim-fiil ekinden /-m-/ ünsüzünün düştüğü görülür. öpüye

/-n-/ düşmesi:

Birkaç örnekte karşımıza çıkar. İsanıTım, pirişden.

[-ñ-] düşmesi:

Bazı şahıs çekimlerinde ve “sonra” kelimesinde görülür. nasılsız_éyisiz, çıkardız, sōracım, sōrā.

/-r-/ düşmesi:

Birçok ekte ve bazı kelimelerde /r/ ünsüzü düşmüştür. ēdiyodun, dütermiş, vērise, vemesse, vērilērdin, basdırıılārdın, biden.

/-s-/ düşmesi:

Bölge ağzında birkaç örnekte /s/ ünsüzü düşmüştür. dáyamışımışıñ, nağal.

/-t-/ düşmesi:

Alıntı bir kelimeye sistemli olarak düşer. aPdes.

/-v-/ düşmesi:

Yöre ağzında bazı alıntı ve Türkçe kelimelerdeki /v/ ünsüzü düşerek yanındaki ünlüyü uzatmıştır. dōmeye, dōyēller, ēlī.

/-y-/ düşmesi:

Sistemli bir şekilde düşen /y/ sesi genelde yanındaki ünlüyü uzatarak iz bırakır. zētīn, āşa, ġāri, ūküm, ōle, dē, şēler.

/-z-/ düşmesi:

Bazen kelime içinde /z/ ünsüzünün düştüğü görülmüştür. ācık.

2.2.3.12.3 Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

Kelime ortasındaki düşme kadar yaygın olmayan bu ünsüz düşmesinde kelime sonlarındaki /-k/, /-ğ/, /-r/, /-t/, /-y/, /-z/ ünsüzleri düşmüştür.

/-k/ düşmesi:

Kendinden sonra bir ünlüyle başlayan kelime varsa son sesteki /-k/ bazen düşer. yákaçā_ōldū.

/-ğ/ düşmesi:

Bölge ağzında bir örnekte karşımıza çıkmaktadır. dāda.

/-n/ düşmesi:

Bazı kelimelerde -ken zarf-fiil ekindeki /n/ ünsüzünün düştüğünü görmekteyiz. gēderke, gēlirke, ordēke.

/-r/ düşmesi:

Kaş ağzında sık görülen bir ses düşmesidir. bi, va miñ, va, érkeklē, bili.

/-t/ düşmesi:

Turkish Studies

Birkaç kelimenin sonunda /-t/ sesinin düştüğü görülür. çif, selbes.

/-y/ düşmesi:

Kelime sonundaki /-y/ sesinin düştüğü örnekler şunlardır: *çamlıkō*, *şē*, *şē_ét*.

/-z/ düşmesi:

Geniş zamanın olumsuz çekiminde /-z/ sesi genellikle düşmüştür. olma mı, sönme mi.

2.2.3.13. Ünsüz Türemesi

Ünsüz düşmesi, ünsüz benzeşmesi, hece kaynaşması gibi bazı ses olaylarından anlaşılacağı üzere, boğumlanma bakımından basitleşme niteliği gösteren Güney-Batı Anadolu ağızları, herhangi bir yapı özelliği bulunmayan ve boğumlanmada normalden fazla emek isteyen parazit ünsüzlere dayanıklı değildir (KORKMAZ 1994b, 82-83). Korkmaz'ın tespit ettiği bu durumu Kaş ağızında fazlasıyla görmekteyiz. Bununla birlikte kelimenin başında, ortasında ve sonunda bazı örneklerde ünsüz türemesine rastlamaktayız.

2.2.3.13.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

Kaş ağızında ünlüyle başlayan bazı kelimelerin başına /-h/, /-m/ ünsüzlerinin türediği görülür.

/-h/ türemesi:

İşaret zamir ya da sıfatlarının başında bir /-h/ türemesine sıkça rastlanır. hôte, hōñelere, hunile, hēndē, hōnde, hu.

/-m/ türemesi:

Bir yerde ikilemede karşımıza çıkar. ābē mābē.

2.2.3.13.2. Kelime Ortasında Ünsüz Türemesi

Alıntı kelimelerde ünsüz türemesi görülür. müsāyid.

2.2.3.13.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

Kaş ağızında sık rastlanan bu ses türemesi, fiillerin hikâye birleşik zamanın üçüncü teklik şahısı ile çekimlenmiş şeklinde ve isimlere gelen cevher fiilin görülen geçmiş zaman üçüncü teklik şahıs çekiminde şeklinde görülür. yāqardın, édellerdin, vèrilèrdin, ölçurdun, öürdün, varıdın.

2.2.3.14. Göçüşme

Genellikle iki komşu ünsüzün birbiriyle yer değiştirmesidir (AYDIN 2002, 36). Telaffuz cihazlarının fizyolojik örgüsünden doğma bir gelişmesi olan göçüşme fonetik bir olaydır. Ayrıca söz ve deyim zenginliği açısından dilimiz için büyük öneme sahiptir (CAFEROĞLU 1988b, 1). Göçüşmenin Kaş ağızında görülen örneklerden bazıları şunlardır. tespi, kirpit, körpü, sevrıs, çılpak, özürger, kımsını, eksi.

2.2.3.15. Hece Kaynaşması

Genelde ekleşme sırasında meydana gelen hece kaynaşması, iki ünlü arasında bulunan /g/, ğ/, /k/, /h/, /k/, /l/, /n/, [ñ], /r/, /y/ ünsüzlerinin erimesiyle oluşur. Hece kaynaşmasında, ünsüz düşmesinde olduğu gibi kaybolan sesler fonksiyonlarını yine uzunluk şeklinde, kalan hecenin üstüne yüklerler (GÜLENSOY 1987, 127). ācı, bālèri, dōyèller, anacīm, dē mi, sapıdēn, ekmēmi, ayāna, gēdemèrin, dèrmen.

İki komşu kelimenin kaynaşmasıyla meydana gelen örnekleri de şunlardır. nēdēn, or_ētdi, bōllūd_ōlum, ałaÇıkd_aşşāda, nēdelim, ert, nētsin, hindikībi, nolcağ, gōcārı. gōcērif.

2.2.3.16. Hece Düşmesi

Bölge ağzında sık rastlanan ses olaylarından. dē mi, di miñ, annādamācan, olúyōñ, bakēn, ēdivisē, sālīñ, toktur_ötürtün̄te, dēcān, kēcēni, yátiramēn, çalışamēn, sormēllār, endē, buluvumēñ, ekmē

3. SONUÇ

1. Köy isimlerine bakıldığında, yöre halkını Oğuz boylarıyla ilişkilendirmemizi sağlayan köyler mevcuttur. Bayındır, Kınık. Sarılar.
2. Kaş ağzı, Karahan'ın da belirttiği (KARAHAN 1996) gibi Antalya ağzının da içinde bulunduğu Batı grubu ağızları içerisinde değerlendirilebilir.
3. Batı grubu ağızlarının genel karakteristik özelliklerinden olan alınma kelimelerdeki uzun ünlülerin normal süreli ünlüye dönüşmesi kısmen meydana gelmiş olup, bu tespite muhalif örnekler de karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında Türkçe kelimelerde birincil uzun ünlülerin sistemli ve yoğun bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. gōydu, gēldi, yārın, yāğmak, dōludur, vār, dērsin, vērdi, bārdağ, yīkanmāyā, sālmiş, āldı, oğdu.
4. Kaş ağzında önlük-artlık bakımından ünlü benzeşmesi standart dilin de ötesinde bir ilerleme göstermiştir. Yöre ağzında standart dilde uyuma girmeyen bir kısım eklerin uyuma girdiğini tespit etmekteyiz.
5. Batı grubu ağızlarında görülen kelime kökü ve eklerdeki sebebi belli olmayan arthlaşma temayülü Kaş ağzında tersine önlüleşme tipindedir.
6. Çok heceli kelimelerin sonundaki yuvarlak ünlüler düzleşmemiştir. Yine ilk hecede karşılaşılan yuvarlak ünlülerin düzleşmediğini tespit etmekteyiz.
7. Kelime sonunda /k/>/h/ değişmesinin Kaş ağzında meydana gelmediğini görmekteyiz.
8. Arka ve orta damak genizsi [n]'nin bölge ağzında sistemli bir şekilde korunduğunu görmekteyiz. İki ünlü arasındaki ön damak /g/ ünsüzünün eridiğini tespit etmekteyiz.
9. Bazı kelimelerde ön ses /y/ sesinin durumu yöre ağzında kararsızlık arz etmektedir. Bu kelimelerde kelime başı /y/ ünsüzünün devam ettiği veya düştüğü örnekler yöre ağzında bir arada yaşamaktadır.
10. Yöre ağzında patlayıcı ünsüzlerin ikizleşmesi birkaç istisna dışında görülmez.
11. Yine Karahan'ın tasnifinde belirttiği belirli bazı ünsüzlerin kelime içinde yer değiştirmesi kararsız bir durum arz etmektedir.
12. *öyle-böyle* kelimeleri yöre ağzında *ōle-bōle* şeklindedir.
13. Zamir kökenli çokluk ikinci şahıs ekiyle, bildirme ekinin Batı grubu ağızlarını karakteristik özelliğiyle uyum içinde olan örneklerin yanında genizsi [ñ]'nin düşerek ikincil uzun ünlüye veya diftonglu şekillere sebep olduğunu gösteren örnekler de karşımıza çıkmaktadır.
14. Kapalı /è/ ünlüsü yöre ağzının karakteristik özelliğidir.
15. Kaş ağzında dudak ünsüzleri yanında bulunan ilk hece dışındaki ünlüler düzdür.

16. Eski Anadolu Türkçesinde belirgin olarak gördüğümüz yuvarlaklaşma temayülü Kaş ağzında yoktur.
17. Geniş orta hece ünlüsünün düşmesi Kaş ağzının karakteristik özellikleri arasındadır.
18. Yöre ağzında /h/ ünlüsü çok fazla bulunmaz. Ancak art damak /ğ/’si sistemli olarak kullanılmaktadır.
19. Yöre ağzında /r/ sesinin düşmesi sistemli olarak tespit edilmektedir.
20. Ön ses /h/ türemesi incelediğimiz metinlerde sistemli olarak *orda*>*horda* vb. *ora* kelimesinde görülür.
21. Kaş ağzı incelememiz sonucunda genel olarak Karahan’ın tasnifine göre Batı grubu ağzlarının birinci alt grubunda yer almaktadır. Araştırmalar neticesinde yapılan karşılaştırmada da çoğu özelliklerin Karahan’ın tasnifine uygun olduğu görülmüştür. Ancak yukarıda belirttiğimiz bazı özellikler Batı grubu ağzlarının genel karakteristik özelliklerine uymamaktadır.

4. ÖRNEK METİNLER

YERİ : ANTALYA/KAŞ

ANLATAN : Hatice KOLAK

YAŞI : 70

KONU : Karışık

bâşğa bi zênâtıla ũraşmadık, hêdî_anaÇım, hayıllı_ışleş nédelim? hayırlı günneriñi vërsin. ih! sölë derdiñi. gidersá unîlê_êtÇës. õ! bu evle bi tek yóudu. bēkī kırkı gēşgin. kırkı gēşgin. bi tek_ev yóuTū.

- nē_oldu *hātÇá* nē_oldu?

bõle bu ev yátā hendē, õkarı arka tārāf bendān önündēki, hu unnar başkasından õl_õle doldu gēTdi nēneÇım. yók yóuTu. çákaļ çákaļ pavkırıyērdi höndē. bēki bu da *finikeyē_ēdiyēři*. işde bõle nēnem. daha nē soracañ?

- çekdig_évelki_ün de gēldi.
- gēne ayın om bēşine gōyduļar.
- huna! ēē.
- valļā nō!Çāk belişisiS.
- hıh! işde bõle. *aļlah* güle güle vërse.
- gurtārdık zor mor da millet.
- ēyi, ēyi, ēyi hayıllısı, hayıllısı.
- oldu hadi sōna görüşürüS baķām.
- ēyi hedi baķalıñ.

orda şef Far, şef. baķ gızı yóllamış, işde bõle. sen nērelisiñ? hā hah, ēyi. işde bõle. eveli *fetiye*liler, *üzümlü*ler, ī, çōk çok okıdıyidi çōr çocuk ben yānda. *garacibide*. benim_evlerē oturduļar da oķuduļardı. nédelim hindi, tek başına gāldık. *hatice hatice koļak*. anamdan dovalı yaşērin nēne, bēki kırkı, elliyi gēşgin.

- *haTca* Tēze nāssiñ?
- ēyiysiS. *aļlah* hayıllı şēler vërsin, õlenner.

işde bõle. aşlıg susuzluk varısa hora sapıdēn ekmek yē. ēyi_õlēse. kım? hā! ēyi. ēvel de bi şē soracā, bunu mu soracādiñ? işde bõle hiç_ev yóudun, adiñ nē seniñ? bi tek hu ev varıdı. bi tek de unnarıñ Küççük esgi esgi_ev var_ā. bi tek u varıdı ben_indijimde. baķ bi tek yóudu, hepsi bendeñ sōñur_oldu bu eviñ. işde bõle *irāmazan*. hı hı, hıh, yóudu yók. vāļļā, yirmi yirmi cibi varıdı, yirmi cibiyle bi tavımı bi gēcede gōtürdü çákaļ. ũ eviñ yátānda bi iki göşçe toprā_ev vardı. evim yāndıkdan sōñürā_unü_oturdıdik, sábalā kaļkdım bi tek yók. çákaļ pavkırıyēriTi. hīndi çákaļ_īsan_olTu. de bõl_īrāmazan. canım mal_ēdiyirdik, kömür yákiyirdik, çiFtçilik yapı, nē dedim ben sēne? evim yāndı, dērmen, dērmençi öldüm, undañ sōñürā_evim yāndıkdan sōñür_īrāmatlık dērmen_aldı çalışdırdık, her şı_ışdē_õle gēşdi, bõl_īrāmazan.

- *haticē* hanım_ekmek yēmēyiñ mi? nidēn?
- yēdim ben_ekmēmi.

işde bõl_īrāmazan. haļ fēliyet. *aļlah* sēne de hayıllı yólcúluk vërsin.

Turkish Studies

- gètmediñ mi *hâtça* yèñgē?
- gèdemedim *dürîye* bē.
- ēē.
- è hindi gèdilirse gèdilecek.
- *yâşar*_amca mı gèdiyèri?
- hī.

işde bōl_*ıramazan*. hōle bi gez gel pıravı_ét gel, taynı gel.

- nō_olmuş, hayır_olsun.
- baq, bi tek ötel yóudu. her yèr doğdu *ramazan*. işde dèdim_e bi, i bi u, bi de daşñ başındā varıTı ben_indiimde. bunuñ sayıbı da, kendini iki daş kertiyèri, daşları kertiyèri, misineyi bālèri, birini ayāna, birini boynūna dā hötdē_ince bōgaz dèller deñizē_atdı kendini. da örda işdē olmuş.

- héy yā rabbīm_*allahm*!
- olmuş ökēyle, ökēle mi, aqıl_öle mi gètdi? her şē olúyóru. İsan_ölünñ başına otđañ ğayrısı bitiyèri, ot dā_öldüünde bitiyèri.
- gèdemèrin nène yáyláyá, yáylamız dā_*asáz* var canım, gèdemèn hindi. yáyláyá *asáza*.
- mērābā, éyiyis, éyiyis, nasılsññ, *allah*_éyilikler vèrsin.

aŞçıĝ_annāris Çanım. hindi bunnar, kırk merdivānā_ēder hōrda tiyátürö var. tiyátörudan hōnde, benim_eviñ_érkecinde iki dene in var, tiyátörönün mèzeri dèriS. tuñ dèdiñ mi gèdeller. bēki bunnar hindi, şeye gèdiyèri, tiyátörayā_ēdiyèri. örd_ölèdik bī gezdiri gelirdik, işde bōlē_*ıramazan*. daha nè dēceñ? daha nè soracañ? yoq, yoq, yoq, yoq, yoq, sen_évlendiñ mī? bēker miñ? éyi. ābuh!

- èndē çocuk nèrelı *hatça* yèñgē?
- şēlmiş, nèrdē_otuğuyūñ la? ovaıı.

èveli bi vāĝdım *allah*, üç çöcüm var, soñura buna vardıdım bunuñ çöru çöcü olmadı, bi bèsleñkisi bèsledi, bèsleñkide ĝardaşınıñ_ölü var, ĝızım dèdi, èller yáqmasın_ócāmı dèdi, ĝardaşınıñ_ölüne vēĝdi. ĝardaşınıñ_ölünden soñura biri bozuvèdi, ters_aqar_a hinTı seniñ ĝanıñ nèrē_ölşä döner. *ıramazan* hedi deñizē_ēdelim dèseñ gèdersiñ, dē mi? gètme miñ? işdē öküs deñginne sürer, öküs deñginne sürer dē başkasını_üradivèdiĝ. hindi maıını_alaçan dē üraşiyèr, yā ihi İsanнар_öledir nènem. nè dèdim ben sène? hāh.

- kim ĝız_ü?
- nè bilēm ben_èfeniñ ĝarısı dèri ye ben bilmam. èndē çocuk nè ĝaziyèri şeē,
- ĝız_ovaıı.
- *óvadan* çöcü nèrden buldūñ da bōle *ĝaşıñ* şeyini laf_èdivèriyöñ bī inceden tēpeye.
- è nèdēn? qas sènē_oldu bor_ineli dèri dē,
- ēē?
- ben dèdim ben iki tek_ev varıdı ben_indimde dèdim, undan soñurā_oldu bu minālar dèrin.

- e sen sàbāla_étÇen dēyèdiñ_e nè ĝeş ĝaldıñ?
- ölē_oldu *dürîye* bē, bōşvér.
- üüdüñ? üküye yátđñ.
- āşam dèdi dē,
- hā,
- hindi beñ gètÇèdim, ĝoymuş gètmiş dēycek, nèdēn?
- bi şē mī mar_ådama.

Turkish Studies

- *duraḷī* yánına varmış mı?
- *ēlī duraḷmīñ* yánınā_or_ētdi ye,
- *hā* ha, *ēyi*, *nēsini* sorēn *hīndi*?
- *duraḷı* yok *duraḷı* yok.
- *nērē* _ētdi?
- *cibicmīñ*_or_ētdi ziyáyı gēlmedi şeyiñ adacığda böyün şē varıdı.
- hedi bākaḷım *ırāmazan* sēne hayıllı yoçluçluğlar.

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Çamlıova Köyü

ANLATAN : Hanife TOPLU

YAŞI : 80

KONU : Karışık

bu köyden, bu köyde dōdum bu köydēm ben. *lēñgıbi çamlıkō. çamlıkō çamlıkō* dēller buráyá. *çamlıyva* işde *çamlıyva*. *nē* giz gēlsē. *hē. hēnife, hēniFe toplu*. yáşı sōrm_ōlum. gētTik gētTik görmēñ mī sen beni. *aā!* olma mı, var, *nē* üçün sorduñ beni? *nē* üçün_aradıñ?

nēyile gēçirēn_ōlum, *nēylēyēn*, *éresilīn* *éresillik*. *éresillik* Pağ vaSıyátıma, bağ vazıyátıma, *éresilīn*_ōlum. *āh* genşlijimde *çalışıyērdim* adamımıḷa, adamı şē gibi *ētdīdim*_ōlum. om bir on_iki sēnē *ōldü_ōleli*. *sāo!*_ōlum.

- gēlsē lán.

benim_ōlan. *hī*. una mı sorduñ? *hōrdan* mı sōraḷağ gēldiñ sen? *ēyi* be! *nēyile* gēçinēm maḷ_ēdiyērdig_āna. iki yüz, üç çüz gēçim marıdı, yüz gōyúnım marıdı, *ōtuS* sır varıdı hah! *nētdim* *hīndi*? *nētdim*, *süründüm* *süründüm* *süründüm* de *nētdim* kime *hor_ēşdim*_ōlum, *oturduım*_işde. *háh!* yáš gōzağ toplamayā_ētdim *hōñelere*. yáš gōzağ *ocā* *ātacān*, *háh*, *háh!* bağıyēllerse *gōrūvēllerse* bi tek_iki *vēriyēller_odunu*. hah! *éresilīn*_ōlum. *çoğ_éresilīn*. *aḷlah* kimseyi. ni için sordiseñ *annaT_ōlum*. *hī* *hī*. hayvan, gēçi, gōyún, *sır*, *hepsinden* varıdı_ōlum. *nēdīlīm* *hīndi* *oturduğ*_işde. *gōc_ērif* dē_ōldü.

yáyıḷā *yáyıḷma* mı? *aā!* *ayran* da *yāydıg_ōlum*, *süt* de *çēkdik* *makinede* *ōlum*, *pēynir* *dērilerinī* *dēPTik* *hōñelere* *tēkerledik*, iki *kōpēm* marıdı_illemezdi. *dērilerinī* başında *bēklērti*. *hīndi* *nērde* *ōle* *kōpek_anam*? sen *hōñeye* *öl* de *yátō* seni de *sürüÇekler*, *hīndiki* *kōpekler*. *vāḷḷā* *sürücekler_ōlum*. *korçdım* ben *ortalığdan*.

ēsgı bu *dāda* *yáyıyēriz*. bu *dā* *ēyī_ōlduunda* *havā_ēyī_ōlduunda* bu *dağ* *gēderdik*. bu *gēriş* tarafında *güdērdik*. bizim *borda* *bōḷluğ*, *bōḷḷūd_ōlum*, *bōḷluğ*, *maḷ* *yáyıḷmıñ*, *ēkinimiş* *dikinimiş*, *Sēre* *satın_ālmasdığ* bis. hah! *ēkinimize* *ēkiyēriS*, *ēkiyēriS*, *ēkinimiSi* *kaḷdırıyēriS*. her *şēmizi* *yápiyēris_āna*. *bulğurumuSu* *yáparıS* *tahrīnamızı* *yáparıS*. *hēpsini* *yápartığ*. *ē* *hīndi* *tārāna* *mārāna* da *yápan* *yoğ_ōlum*.

çarıḷacak *dē* *gēdīP* de *daş_atıyēri* *yē* *bağara*, *delirmiş* *dēdim* ben *kendi* *kendime*. sen *daş_atsañ* *fáyda* mı var? *aḷlah* *kürüdüünde*, *cēnáb_aḷlah_ōkardañ* *gēliyēri* *çay*, *kürür* *gēçer* seniñ *guyúyú*. *guyú* *gaSdırdıdı* *gēçān*. *buyúr*, var var *aā* *düñyáyı* *yıkıḷıyērdi* *gēceden* *bēri_ōlum*. *aççığ* *yávaşıdı* *sabahdan*. *aççığ* *yávaşıdı* *gēceden* *çoğudu*. sen *böyün* *nērdeñ* *kaḷkıdıñ*? *uvadān*, *çoğ_özürger* varıdı *yā!* *aşşada* *vardı* *dē* mī? *milletiñ* *laylōnnarinī* *yıkmadı*

Turkish Studies

mī_anam? gètdi mī şeye *üsēñ* gètdi mi? borda dē mi yāv, düzennēller. buna şükür. demek gēziyīñ_anam hāh! ēyi çoğ_ēyi, çoğ_ēyi, çoğ_ēyi.

naal_ēvlenecēz_ōlum? çalgīle ēvelīce şē çalgılar vardı, çalgīle hunīle bunīlē ōlum. ēveli kemēnce vardı, hindi davīl var_ōlum. buyúr, ihicik_e ēv, yáqınıdıķ yáķīn. ōtāncında u varıdı bēri yānında ben varıdım. hāh. isdedi bubama, isdedī, bora vērelim, hem bize bēne bize baķar dēdiler beni, ben de hindi pişman_ólüyörün yānī, nē bora vēmişler beni dērin. gētseyidim_e başgā yēllere dērīn_ēl gibi dērin. dayáķ var_a u zaman, hindi dayáķ mı var_ōlum? hindi kálķıP gēden de gēdiyēri yē. hindikī ğaçıP da gēdenneri dōyóllár mı dōmēller. u zāman bize dayáķ var_ānam. ēsgilerden dayáķ var. yāh, şīndikinner hadī_ōlum. üş gün. ēveli üş gün yapılıyēri_ōlum çalgīl_işde nōlācaķ? bi, bi tek, bi de çalgı, bi de zurna, tamam. buyúr, gelinnik kēme miyiz canım, gelinnik kēdirdiler. hánı aķ, aķ şēlerden heni, hindi aķ kēyiyēller_e. aynı undan. u zāman dā_ōledi yāv. yā. Tāķı ni daķacağ_ōlum, bi bi tek, bi bi tek bilēzicek daķdı. varıdı vār, u zaman, buľunuyórdú bu_atar. yā yāh.

demek bēkērsiñ sen? bubañ bi şē hazırlamā, anañ bubañ sā mı ōlum? yā. āşam_olíyēri böyün bōrda, yatarıs. nēreye? aşam_ōldu yā ōlum, nē zāman çıkıyēñ? sen şeyiñ mi var? é náhala gētçeñ yáyān? yáyāñ gēdemessiñ_anam, gün gēdiP gēdērdin_anam, gēdē indi ye hindi ye gün, sen nē dēP goyúyórsañ, şē_ēt. hāh! yāh. çoğ_ēyi, çoğ_ēyi. yōķladıñ sāvōl çok sāvōl_ōlum. üş dēne bendē_ōlan. iki de ğız varıdı, ğızıñ biri de *sidekde*, birisi hurdā_aşşada kōde. buncāz_ōlaniñ, buncāzı vēdi gēçēān. ik_üş gün sōra düünü var. unuñ güççü vardı ğaşdı dā aşıvd_arķadaş. yā. hintikinner ğaçıP ğaçıyiyēri. buncāzım beklēboturu. bu sütliymiş bu. uncāz nēden_ētdi bilmām. demek *sütlemī* taraFına dōnecēñ? yā!

buyúr. yētişir ētişme mī anam? baķsā ōrtalıñ laylōnuna. ēsgiden yapılıyērdi. yapılıyēri_anam_ōlma mı? tarlaşlara yapıyērdik biS. hīndi laylōnna başladılar. baldırcan, tomata, búbēr, ğabaķ suvan ēpsi var_ōlum. mēyve bi alma varıdı_ōlum, tārla dopdoľu ğocā_ērifim alma dikdīdi. alma nōlācağ_ılāşlanmēyince şē ōlmēnce, susuzľuķdan şeylikden ğurudu getdi. su hindī aķıyē, aķsa hindi aķsa Fayda mī_ār_anam yāzın su bu zaman su yok. u zāman su yok. aslı yok, ğuyú ğazdırı da ğuyúľardan sulayābilirseñ sulēyēn_ānam göklü de. yā.

sen küē soñunda şē ōldūnda gēlir miñ? gēliriñ anañ bubañ yānna. kaş ğardaşsıñıS? bēş, ēvli mi gērisi, ōlān, güççüñ mü böyüñ mü? ō oķutmāyılłar mı? oķumāÇan mī dēdī_anam? ōle mi ēyi, çoğ_ēyi, çoğ_ēyi, çoğ_ēyi. biS nērde oķucāz biS_ānam? ēsgi ēksi oķuľ mu var bubam? biz cahilīn ben cahīl, ben cahilīn_ōlum. bizim günümüzde é oķuma vārđı. bi namaS namaS şeyisi varıdı bi hōcacıķ varđı. işde namaz ğılınācaķ ğadar bizi oķuTdu. hōra yāzıñ gēlirdi, ōzdenidin hōca da u adar_ānam_işde. *aľlah* ğabūl_ētsin_işde namaŞcīmızı ğılıyēriS. *aľlah* ğabūl_ētsin. başgā şē ō nērde oķüyōñ_ānam? ōle şey yōudū ēvel_ēsgi, ēsgī_īsannarda yok. bunnar sēkizden çıkđı. é bunuñ dēdesi varıdı ileri, yūllamadılar. gētÇēdi bu oķumayā zeniñ gibi gētÇēd_ileri. yūllamadılar. çok maraķlıydı hem bu. gēdecēdi vāľlā, ğursānda da varıTı. yā, nēnesiyin ben dē. ben baķdım bunnara, böyütdüm. yāh.

yāpmī mīn yā? é nasıl yapılıcağ_ānam ğırķlama nahala yapılır_ānam? kırķladırıñ. nasıl kırķladıyēñ daşı anām? nasıl kırķladıyēñ? oķürsuñ oķürsuñ oķumañ

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

varısa oğursuñ, oğursuñ, birisi oğur, olur. burda unu eşgilerden bilen yögudu çoçüm. hindi sizde u. hindi bu oğumañlar, bütün sizde bubam. bağ nêrde oğuyóñ? hah, yáh. érezillik görüyóñ dē mi? yá.

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Bayındır Köyü

ANLATAN : Hamide ADA

YAŞI : 75

KONU : Karışık

nē gādar var şeyimden, yētmiş beş. nē, az mıyın? tābī yá. dizlerim dizlēm dutmir, dizler, bī de nēfesim kēsiliviyērī.

- dā ileri gēri қаpdında.
- hōrdan қаpidan gir de, *dilek* çıkamācañ ki hōnden sen.
- ōrdan nañ giriyēñ. nāhañ çıkācañ gīs? dūşērsiñ. ēveli biz nāhañ gırmiş bizim dūyünde ūraşırkana da hindi göbek hēndē göbē yeñi yáptırdım, tēze didi, hērālda uymúyóru. vālla bizler ni bilēn herkeS, yābancılar bölłara gēliyór_ēmmē, biS, kendimizden herkeS kendi şeyini beñmērī dē. manzaramız_ōledir canım. ē sizler nērdendiñiS? *gımık* taraFında mı? ōle, bizim de sēracılardan var_ōrda başga kim var_ōle bildiñim? inisi var, bayá çoğ_isannar var dē mi? sāten *gımıg_ōvası* bizim yárisı bizim dēseñ_ōlur. kim bili unnardan mısıñıS? bizim_adamıñ bütün_akrabası_ōrda, orbaylar hePiSi.

yāşantımızı, diPden başa başa çıkmaz dē ih! ni gördük, nē duTduğ bi mañ, *bayındır* köyünde ni yapañım? aynı beş_alıtı, birki geçili mañımız_olurdu maşakatılla hūrduğ yıkdık. başga bi şeyimiz, başga bildiñimiz yök. işde ordā_üş dört sēnedir, satıldı savrıldı hindi, diñlenmēye girtik gāyri. çağışçak bi durumumuz yök, eñ_ufā bu, bu da.

vālla kim yapacağ_ışde ēviñ_ōñünde bi sēra var_ōrda benim hōrda işde yēcēmizi yetiştiriyóS kendimiS, tābī olārakdan yāni. olsa su olsa su gıt bizim bōrdā yāv, nar bahçası var hindi ōrda, nar bahçasinne ūraşiyēz_ışdē. bādem çok. işde bi u var, başga bi şe yök bōrda bādemden başga. ekseriyet_u. u da su isdēř. olıyēri olıyēri, olúyóru da sēne şe ōlmayā başladı, ēveli her sēne olurdu, nē bilēm bēn. zētın de ōle, u d_ōle, zētincilik mēşur_ışde u var bizlerde başga bi şe buynuS. aşşā taraflardā hū taraflarda, yapılıyērī. yapmadım mañā, islēyēllar dōyóllar_ıslēyēllar, suyunu aldıralım, suyunu gāynadıP pēkmez yapıyēlar_unda bi zör bi şey yök da. yetiştēmēr bē, var birki var asma önümüzde yá, unū da sarı_arıdan gurtaramēz çoğ_ōlmēnce, unu dā soğ_üP d_ēçivıyór, aşşā_arısı gūş gurt, kendimize tamam şe olıyēri. işde ōle.

düñnerimiz nağal_olçağ_ışde, ēvel_isdēllerdi. hindī herkeS kendī annaşıyēri bilmam nēdiyēri. tābī gösderiyēllar miydī? yök, nērde hindi gēliP de gēliceğ tokılaşçak isdē gēlen bilmam nēdıceğ_ōle şe nērTeydı bizim zamanımızda, yök.

ēvlēnesiye gādař, birini görmezdik. ben asger gārisi_olđum mēselā ben, şeğe, evlendimizde, asgere gētdī, asgerden geldi mī ben adamı gēne ēl gibi yānaşamadım. anaññ bubaññ yānında oturuP bi ēkmek yēmedim_adamılla, ēl gibi.

yápdı, bahriye olannar_üş sēne yapardı, u da hindī iki buçuğ iki, dēvamli_ışde ōle anañlık bubañlık işde geçiyle mücādelē ētdik gāyri. búiyr, vālla olındū zaman da olmuşdur,

Turkish Studies

olmadı zaman da olmuşdur hindi kötüleşiviriP de ayrılıviyollar hindi u da var da, biz nediceñ bir mecibur, öti yanna vardıñ da öti yanna nêre gelineñ? öle bi şey olmazdı haqgeten_esgiden_öle bi şeler hiş ben daha diñiP de gocasını diñiP garıyí diñmek, hiç bi şe yödü. hıñdi hepsi var. televizónde hepisini görüyüS. borlardā da bulunuyur kercək. yā. öle ye geçiyi gütmeyinde.

bubañ_asgere gêtÇēnde bene dēri, hindi anañ bubañ yānına mı gêtÇēñ bōrda mı gālaçañ dēri, sen nêrde gāl dērseñ ben orda gālırım dēdim, ben nē bilicēdim dēdim ben. āsgere gêtÇēnde.

durō baqalım, şeyile mi soruyú baqalım, nē, nē beni mi denēyē Sāten, āzımı_arē tābi. ē nē bilēm ben dēdim ben, ēer anañ yānına gēt, orda dur dērseñ orā da gēderin dēdim ben. bōrdā gāl dēseñ bōrda gālın. nē diyēñ canım. sen bilirsiñ dēdi, bi şe dimediyē gāri öle gālTı. işd_öle. isdēllerdī, Tūñ_olurdū, atlara binilirdi, hindi arabaşar mı mardı u zaman.

sen benim geldiyim yēri öle çibıkdan_öle tāta da yoğ_u zāmannar_işdē ļaylōn da yōk. bi kılar bi şe doğuTdūmuz gēçilēñ kılından bi çēşid.

dayak yē yē götördü beni *dāviT*, isdemeñ, haPıza girdi, haPıza girdi, dayakdan çōg dayāğ_atdı, çōk, öldürdü sürī sürī sürī sürī, saçında bi tek tēl saş gālmadı. ē gētmeyērin, gētmeyēnde nēdicek? iki kişidi, *allahım yā rabbim*, nē diyelīm, işde bōle. haPıza gātđık, ben bırıka çırıka tābī gız_arқаdaşlarım mardı bōle beş_ōnar geçi mahillenīñ_içinde heP bütüm maçılıla gēçindi ēveli başga bi şe mı marıdın? gız_arқаşlarım mardı bōle, unnar mahılleye gēdiyēri, birimiz bi yānna gēdiyēr, birimiz yānna gēdiyēr, unnar gızlar_arқаdaşlar_ayrılınca, biz dē_iki arқаdaş gāldık bōlē_oturuşuyóruz_iki -solum kēsiliviyēr_işde bñ.- gēldi hiç haberim yōk, baqındım daşñ dibinde hōle bi dālardā hōrda yāqalarda. saçından dutdū hōle bi baqđım, biliyın zāten kendini cānım hōle yāqın gōnuşdumuz, görüñmemiz yoğ_ēveli bi olānna oturuP da gōnuşmaniñ yōlu mñ_marıdı? hōle bi baqđım, *ıramazan* bıraş şunu be diyesi_adar, zopaşarıñ bi biri bi biri_ındi. iki kişiniñ neresinden haqından geleceñ? arқаdaşı āñdım, bıraş_*ıramazan* diyesi_a, dēdi bi de una mı huruşduruvudular nē_ētdiler, işde undan sōñura, çalılara yapışalaş daşlarā ācā yapışalaş, sürüyēlek, sōrāki benim çurtıylē arқаdaşlar yētişdi, bu sēfer göydu gētdi gāşdı gētdi gāyri, ordan_ındik, mahkēmeye vērTik, haPıza yātdı, haTdā unu da bēltāraF_ētTı de, u gün, aşşālardā_oturuyız arāzide hōrdā_aşşāda, maşıla. nēnem_ıramatlık yāşlı bōrdā ēvde. ay_anam, gız vaļlā İsan deli olāçak hānı! u gün gātmadılar da gāri götördü gibi mahkemeye vērdik gēldik *gāşa*. bñ bizim gōñşu vardı, gōñşunuñ gızını da götördüler götördüler iki üş sēFer götördüler_aynı gızı, aynı_adam. *memed*_efendi gōñşu didi, bu gız çōcünü dēdi ēvde gōyma dēdi. dēdibi de öle, aşşādā_anamıñ yānında gālsa orda bi alaşıkdayız bordē ēvde gālsaş bi gōcāri nēnem mar, u zāman damba fēner mı var bi şeler mı? yā pıynar var u da bizim aşşāda duruyóru. ałatirik mi var? gōcāricim gāri bōlē nñecim_ıramatlık, şe dütermiş ócaş, yāşlı, yāşlı sēksen mi kaçadı kim bil, gēlmiş beni götüren, happalı dēmiş *hamideyi* de götördüler_e baqsā götürmüşler_e dēmiş. götördüler a çōçüm dēmiş nēnem_ıramatlık, yüzüne baqmazmış, boyunā_ócaş türterimiş, nē bilsin kimiñ_öldünü, siz gibi genç. -benim yöre dahā ēyi dē mı?- bundan sōñura nêrde hindi, arārimiş hānı, götüreceşler bi dā götüreceş baş gāri, baş gōñşunuñ dēdi yērine gelecek. biz hōrda bubacım_ıramat dēyince gāri başga yēre gōñşularā_atdı benim gız_arқаdaş var bi da orda gurtaraniñ biri, u gōñşuyā_atdı mahıllede hōrda. orda duruyóruñ_ēmme her

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

yánnarıma bõle târhâna bişé, su bişi huruyóllar, bõle kıpırayámèn gazzıg_öldüm gâri dayā yédikten sôñúra yára bêre, sâten saç hiş gâlmadı, undan sôñúra gâyri, gēlmiş nēnem_ıramatlıyā demiş, bilméyēn_a çocūm nérde, anasınıñ yándadır zār demiş, ałaÇıkd_aşşāda, maļ meşékāt var yā aşşāda. bõllar_ekilī_öldüdüden aşşāda olúyó maļ meşékāt, baharın, ora bakmışlar yók, yörük de hórdan étirafdan_arkadaşlarından tóplamış bi dā götürecek. undan sôñúra gēliyér bõra, evi yöklēri işde göcārıyí soruyór_ēvdē de yók. bi sēFer gālıyır, sabāla dā Tütüklēyēller gâri sabahınā, candarmaļar, işdē_ölē.

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Yeşilbarak Köyü

ANLATAN : Zeynep YAVUZER

YAŞI : 70

KONU : Karışık

canavarlık yapıyóñ sen_ilk_ēveli.

- hoşgēldiñ_ölüm.

hā, esgilerden_ılaf_isdēvériyórú.

a_yāyın bēn laF_ēdecek hālim gālmadı ki zāten. dilsiz bi nēne öldüm. ēyīs.

- dilsis,

gocadıķ dissiz missiz kōr mōr. yeñi daķdırdım_a dā. *Sēnep. yāvızér. yāvızér. saar yētmış, vārdım.*

- kırķ_üş, kırķ_üş doomlı. bunuñ gördü érezillī kim görmüş zamānında? ösüz gāldı bu,

ē, gānşlīm zuPbudu zuPbudu b_īsanıTīm. érezillī çok çekdim. ā işde bubamıS_öldü_anamıS_öldü, iki çoÇūla gāldım, gārdaşlarımıļa unnarı böyütdük, ävērđik, asgere yölladıķ, ē başga nē dēvērēn, mūsāyíd_olsam güzel gonusurun da hindi äkmeÇik bişir, äkmeÇik bişirdimden yörgünün_ihi. buyúr, ēyi. düün yapıP da işde, biz düün yáPmadıg_ölüm, bi mevlidile hī, bi mevlidÇile ävlendik, ävlendik, öynāmatıķ.

patatıs, fasille, āt, pilāv, ī başga nē dēyēn?

- kēşgēk dē.

- kēşgēk, kēşgēk, dövērsiñ, çenÇireye gātārsiñ, érkekler döver,

- genşler_ēveli genşler öl_édērdi.

- üş gişi dövērdi, āşam. davılla zurnayla. saba öldünda hurārdıķ, yémekÇiler toplanırdı, bişiridik, millet gelir yēdiridik, dađırdıķ, āşam_öldünda öynārdıķ, düün gurārdıķ, ihī_öle. kına da ik_ün sōr_olurdu. buyúr? üş günde yapārdıg_ēveli. hī, hū hindi, bi sāl_ēdivériyóllar, bi çarşamba mī bi sālī mi iki günde yállāh! ihī_öle. buyúr? varıdı var.

- gara çarşaf kēllerdı.

- pusaT dikiyór. kēsērdik böyün, gelīne pusad_alır gelirdik, ē bi çarşamba pērşamba göñşuları buyúruñ_édērdik. kēsērdik, kim tēziyise götüürüdü, u dikērdi, kōde, getirdik, kına_ün āşam geliñ kēyerdi.

- eline yāķışanıñ biri dikedin canım. eskī.

- undan sōracım gelin yüzü, birki ötemiz bētemiz varısa gerērdig hōle gösderidik kōlüye, el_öpērdi, gelin gezmesi yapārdıķ. Cēyiz de işdē bōçālar göyārdıķ, anāla, bābāla, görümcelere,

Turkish Studies

amçalara, dáyılara, sandı açar dık, sandıñ üsdüne b_İsan_oturudu, ěh_işde una peş_älti_uruş para vèridik. òlan_evi vèriti.

- düjün sâbı.

- undañ kèrî, gelini hâFtası oğdundâ bâzılama gâtardık. çörek dedîmis. unu gônşulara bi dajdırdık, gônşuların_evinde yemē varisa gelin ben yanna gēldi yün yemek getiren getiridi, getirmeyen getirmēzdi, topları dık, yèrdik dajdırdık, undañ kèri, ik_ün sōra, üş gün sōra sıra bene gelirdi, yávuT_òlan_evi yávuT gız_evi, bi çörek de beñ gâtardım. bi dē_unu dajdırdıg_emme hindi òle deyili, hindi unnar kılkdı gārî. adam gelinini_aldı mı, böyün nēr_ēdiyodun_üş günde dört günde gelirdi. òle. gezîyē_ēdiyörü.

- òtelē_ēdiyörü. nērē_ēdīcek gēdiP.

- el_öpüyē_ēdiyörü.

- sen niye dimiñ İa mutār?

- Pazarā_ēdiyörü.

- òtelē_ēdiyörüS nē dimiñ?

- òle nenē nenē! ē, biSim cēñgiS, hasan, beş_älti_adam düşüvemiş_arkasına, hordayidi nē u İlan? işde birer gonusacamişniñ, seni kim yölladi_ölüm borā dedim mēn, tāPbeTiñ_ērecep_ābē yölladi dēti, tāPbeTiñ_ērecep_ābēniñ_ānası daha çok güzel bilir bunu dedim ben, sen_una yötür teslim_ēt bunnarı, ölüm dedim ben, hindi ben musáyid deyilin dedim ben yörgünin, ben sene bişē annadamācan dedim ben. hindi yáSın, gēçān sēne. unnar da kilim soruyollar_işde, náhaİ dokırdiñ náhaİ çözērdiñ, ēşde kaçā dokırdiñ? buyúr? eveli kilimÇiyidim. hindi doqumuyörüS gāyri. hindi alan file yok. biliyörü mu? doqúyan da yó_ülān_ērecep_hindi hiç, doqunmēri. çöziyörun, yúmaqları, āyiriyöruz_ēveli, büküyöruS, bi āç höte çakıyörüS, bi_āç höte çakıyörüS, bi_āca yúvarlēyörüS, üş beş giş_olursa dokıyörü, tek başıñā_olursa bir_ayda_oluyóñ. /e/ işde. öl_öl_olur gēdērtik. Çeyizlerden hā, getirmetik, yóudu getirmeTım. ana buba yóuTu.

- bi gat yátacılā geldim dēsē, nē vóyın.

- bi çulÇāz varıdı. işde bi de yárim yörgancı yárim yörganÇık varıdı. bi ēnet, iki_ēnet dokıllerdı çatalıardı, hū_adar çapıd_olurdu, hunuñ yárisini dokırtik hōle. bi gişilig_oluyóru. méndil dokırdik, hēbe dokırdik. ē işde. başga nē dēn? biraz da hunu gonusdur bakēn. nasıl çoÇuk?

- teze çocū buluvēdīñizde diyörü.

váy! ērecep sen de gül. çocū bulurduğ_işde ēbemiz yóudu bişēmiz yóudu. sōrā beşşine gâtardık, işde yēcek_ıçēçik sırt baş hazırlıardık. işde hōle bōle böyüdürdük, yörüdürdük. buyúr? duzİarTık.

- unu tāriF_ēdivisē.

- bulurduğ çocū, üş gün sōrā, gônşuları çayırdık,

- súyā_atardık buluvēdīmizde dē.

- duza bēlērdik çocū, yátırdık, bi saat sōra çıkarırdık çocū. gül yáı garişdırdık, bahar garişdırdık. ē işde dāİadan toPāİağ_olurdu, topāİağ_olurdu, hindi vār mı? topāİaklardan_ēzērdik. āyir dērdik bazarlardan_āyir_alırdık. ölē u dā, şeyibi bişēyidi, oduñ gibi güzel kōkardı, her súyā gátmada goltuklarınıñ_ältına ēkērdig_erimesiñ diye. kırkı çıkasıyā. kırkı çıkıdında da gārî ācık sevimli_oluyóru gāyri, yēcek hazırlēyóñ, var. birki daş toplarıS, daşı gırarıS, kırk dēne ēderiS, ırbā gatarıS, nēyise ırPıkda gēt, yİkanmāyā gēderiS kēndimiS, eveli çocū yİkārıS, unu fıİcan şē guİİanıS, fıİcanıİa bārdāİa, bārdāK gibi_olsun, fıİcan gibi_olsun dē, çocū. ērecep. nēyidi_ör dan. undan sōra gāyri gēdērdik yİkanmāyā, tepemizden_aşşā dökünürdük, u kırkı, kırk daşı, sōra çocū kırkı çıkasıyā_ādar bi bardāİa súyā gâtardık. ihı_òle.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Kınık Beldesi
ANLATAN : Ayşe-Mehmet GERÇEKBİLEN/Zehra AÇIKGÖZ
YAŞI : 78-80 / 57
KONU : Karışık

- hoşgeldiñ nēnem. sen de *aliysiñ* de nēyise ġāyri heni bilemedim çöcüm.
- ben bunu da *ali* zannetdim girdiñde canım.
- *ali* zannetdim_ēveli canım.
- nē ġonuşdu başbakan_emme, tam haġġını vēđdi, al̄māyill̄ar yā. hindi *bayka!* ġonuşuyórTü. al̄māyill̄ar.
- ē nasılısız_ēyisiz?
- ēyiz_ *allah* şükür be, sen naġlıñ?
- buna şükür bıllam buna şükür.
- sq̄il_ēşde ūraşiyós.
- nēdelim?
- soucaġ maşallah.
- sen nasılıñ_ölüm? ēyisiñ, ēyi_ol_ölüm_ēyi ol, *allah*_ēyilik vērsin. buna şükür_ölüm yaşımıza ġöre ēyis. yaşlandıġ nēnem yaşlantıġ. yaşımıza ġöre.
- sēksene yāġın. yāġın
- va miñ_u_ādar_āşā_aba? va miñ u ādar. sēksan.
- vardır yētmış yētmış yēdi yētmis sēkiS.
- sēksen dēyem ben_emme ēndē ġansızñ_ *ümüsüne* ikī ay aramız varımış, hindi ġansızñ_ *ümüsüne* ündüñ ben iniP de *ümüsün* dēdim, yētmış yēdi, yētmış_āl̄tı, ēer *ümüsün* yētmış_āl̄tı, yaşını ġüççütmesin dēdim ben. hindeñ kēri biz bene hindi yüz dēseler ben ġabılı_ēdiyen_ölüm. ēlliye ġēşdi anacim dērdi: “kırkı ġēşdikden kēri ġari kımsını umud_ētme. ērkek ġene atmişa varı.” dērTi. ben yaşımı nē küçülden? *ümüsün* nē ġadar dā ol̄sa *ümüsün* nēy sēksene variyēs belki de sēkseniñ_üsdündeyin, ikī ay aramız varımış. dērimiş ben yētmış_āl̄tıdan ētmış_āl̄tı yēdiden yētmış sēkize ġēdiyen dērimiş. benim hindi yaşım_on sēkiz dēseler nē var? hēç! hiç yaşımı ġüççültmen. nēre vasañ ġoca. nēdelim? anacim dērdin: “ġöcalıġ ġapıya baġdıracak şey deyil ġızım” dērdi.
- bu öretmen şeyinde.
- hā öretmen. ēyi ölüm_ēyi. *allah*
- ēyi ölüm, ēyi, *allah* zējn_açıġlı vērsin. *allah*. buna şükür.
- *ali antalyaya* ġetTi, *ali* duruP mü batırı? sesdendim dēyē, varamadıñ mı dēdim ben_açıġ?
- ġēldi ġēldi,
- ġēldi ġēldi,
- ġēldi.
- biz_ *ali* diye yırtılıyız, çatılar_örtülecek, bora ġēşmiş.
- içeriye girdi dé öle bildim.
- ben de bilemedim eyildi, ūla sen_ *ali* dē miñ dēdim ben, *ali* yin dēti.
- ābisiniñ çatılarını ġapatırılak ġēliyemiş_ōrdan.
- ūnnarı_örtdüm dēdi ye çoçuk. nēdelim buna şükür.
- ē nē var hindi bē, nē var esgilērden?
- tabi tabi.
- nē var hindi irātımız çoġ.
- nē var hindi_ānām? her şe böl̄luk her şe şey.
- *yusuf* varıdı ölen.
- bize ġēlmişmiş_u,

Turkish Studies

- *cambuġut* hõle bi doġaşıvıdım dá, canım sıkıldı.
- hı, biz de hacı *gaş*'a gèdiyerdin, arı foturasından, ben de gèdèn_ılın *kaġkan*_adar dedim ben. arabayla gèttik te arabayı ora ġodü õle münübüsüle gètti ġarı dá. aÇÇıġ_ora gèttiK gèldig_u gèlmiş.
- *yusuf* gètdi dē mi? ora doġaşdı da yõġlar mı dēdi bi şē dēdi, dēdi dēdi.
- bize gèlmiş bize.
- hu, gèlmişler dē hõrdan kēnārdān aradan gèlmı.
- hı, dēdi, ora gèldim dēdi. yõġlar dēti, d_ılaġlaşdı, sorulmadı ġāyri. hava bēēn yúmuşak ġiçcek dērse. serserili hava.
- hı, ocaġ ēyi gēşdi de, şubat, acılı.
- ġışın_örtasındayıs.
- buyúr, toprak_ev.
- kiremit kiremit.õ
- hı hı. kiremit başı da.
- başı kiremit, yapısı kerpiç.
- kērpiç.
- sıcacıġ_olur_ıştē.
- ısÇāġ_õldundan.
- zobā yāniyē yē canım. gēlen_õldu ēvletlēden bizim gēlen mi gēden mı?
- gèlmediler. *şādiye* böyün yemek bişirmiş, sālmiş, *ibraam* yemeK gètirdi. gèlmediler_ıraz_ündüün_ışdē başġanıñ ġarıyle gèlivıdilerdi, gètdi, *ıraz*ñ hõrdā tēkeri mı bi şēsi bozulmuş, araba d_adamda gèlmediler. gēlen_õlmaTı. *şādiyē_ibirām*la yemek yõġlamış. *ibirām* gèldi gètti.
- baġıyór gēne ġızlar be, bi biri gēliyó bi biri gētiriyóru.
- ē baġacaġlar nē nē ġüne bulduñ sen_unnarı? senikinnēġ de uzak benikinnēġ gibi, benikinner hā bıcēzi köyün_ için, köyün_ içinde oġsa oġcāmış.
- ille bicēzi yāġın_õlcāmış. ille biri yāġınında oġcāmış. né ġadar d_õlsa yāġınıñ. bizim_õlannar *fetiyede* ġızın_ikisi *ġumġüvada* biri *yēşilkõde*. gēlse ġünnük gēliyē, her vaġıt gēlinmēri. ille biri yāġın_õlÇākmış. gēne *aġlah*_ırazı õsun dõşlarımā ġoñşularımā çõġ_ēyiymiş. anacım dērdi ki: “bēl_ēvletinden el_ēvleti ēyidir ġızım, ēvletden ġoñşu ēyidir.” dērti. ġoñşularımız_ēyiymiş. saġmadılar bizi gèldiler. *aġlah*_ırazı õsun, biri biñ_õlsun. ġünüz naġ_õlsa gēçiyēri *zūre*. gece, hindi ēnde õne üvüyör. benim_üküm gēlmēyi. ille bi tıġırayān bıdırayān_õlÇāġ.
- naġ_õlduñ ġāri *mēmmēd*_amcā? hindi ġonuşmañ ēyi.
- ġonuşmam ēyi ēyi ik_üşden bēri düzeldim. arada bi oġuyóru yā u ġadar_õlucaġ. baġalım bu filimden sõñürā nē çıkıcaġ baġalım?
- tabi canım, gēdecēsini baġınacāsini. yāpcāz
- ben nē dēyēller_õna? tansiyón,
- tansiyónu şē oldu bunuñ tansiyón,
- ġonuşmamış, ġonuşmamış bı ġün.
- bir haFta bir haFta ġonuşamadım. ġonuşuyón da çeñem dönmēyir dilim. zõrġadım, doġdur zorla dēri. işden gēlmēnce nē dēcān dēdim yā ġızdım. ē zāten kendim ġonuşamadımdan tam siñirlendim āsābım bozuldu, ġonuş dēri, ēdiyē, ben de ġonuşamāyın dēdim, bõlē bõlē_õttim. hindi baġ naġla bubañ_ēyileşdi dēri.
- ē, õle sālın ġıymatını bilmēyiz.
- sālın her sāt_ içi sādākası vērilecek dēllerti.
- ben de kaş ġündür_ışde düşdüümden bārımdan, õle batıyırı.
- bi de kıġ sarsaña,
- şē sardım, su bişisi hurdum dün. bi parça yúmuşadı, gēÇe yātamēyēn.

Turkish Studies

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Gökçeyazı Köyü

ANLATAN : Durdali - Huriye BÖLÜK / Ramazan BÖLÜK.

YAŞI : 85-78/35

KONU : Karışık

- löküzü yákmışın, ná zâman bõle yâkdık da bitiyér _ü. dūr!
- bi kere bi yâkdık bi de zêkeriyegil yâkıvıdı. mantâra gelmiş, mantâra gēlmişlēr de bora bõle bu vaqıt gelivıdiler, irâmazan da bi yâkacâ_öldü, dâ bõle eline âldı, âlatirik de gēldi, yâkmadık Tá.
- hıh gētdi vōy!
- ana bu hiş yánmadı, náyá bitmiş?
- tü *âllâh* vōyn!
- fener niye, è fitilî_eyi dē mî_ölüm?
- eyi gēne feneri fitille, ğaz getirmişin_eyi gēne.
- feneri, yeñi şē düzennedidin_ *irâmazan*, belki gece günüz, âlatirikler gēder áy ğalırız yábanda dē. fener de delinmiş de ğazı akmış mı yösâ?
- niyē deliniyér bē?
- tışğa da mı yâpdıñ?
- yâpmış.
- gēne tertiplisiñ_e maşâllâh, eyi eyi, öldü eyi. bõle geçirindig_ēsgı zâmannârda, ekmē yērdik, bõle ğarannıkda,
- başka nârâyē
- çör çocuk bi şē tentene öremezlerdi, biribirimizi zor görüdük. vallâ, bõle işde bõle âşamları bõle ğarannıkda durardık.
- bõle bunda ders yapağlâTı. bõlē.
- nè zamannarımız gēşmiş âlatiriñ ğıymatını bilmēyēz_emme.
- bilinme mi âletiriñ ğıymatı yâ, sizin_öllarda va dē mî? öle mi? demek ki hasar.
- yeñi döldürtük gēldig_e bunu biS *ğaşdâ_irâmazan*la, benı toktur_ötürtünte.
- ē hiş yánmadı, açık mı ğalmış aÇâba? açık da.
- ná zâman tükenivimiş? kölülē.
- belki_ açık ğalmış şeyini burâlamışızdır, bilmēriS.
- yâ, eyi ye çoÇuklar.
- kendi kendine tükenmiş.
- çıkardız mı zePzeleri_ *aziz*?
- topladımız mı heç?
- nişlâyē bubañgil_ anañgil_eyi mi? sizikinner náha!? eyiler mi dēdem?
- fiyâtlar kaç_u yándâ?
- *demireye* dēdiler, *ramazan* gēldi mî náğl náğl bi şēler ğonuşuyóğlâdın_a ben nè bilēn. hōra, *yávıyâ báyram*ı eletivirelim bērimēş dēdiler. zâr *báyram* da âşama *demireye* vâmiştir. nērdē yâtdı ğarı vâdı yēllerde yâtmışTır, *Sekeriyē* yánına mı vadı, *âmat* yánına mı? *mēmmet* yánına mı?
- *âllâh durmuşgil* varıdın_ işde, bubañ var.
- hindi sen okūyın mi yēen?
- bõle üşlüg_ akmadı canım, yâni çoğ ğış_ oldu yâni.
- dēre akdı mî oynamâyâ_ēdellerdi hânâ. bunnar, bunnar çocūka, su oynâğlâdı_ölüm, acaba doñmazlâ mimiş_âcaba?
- eyi, dolmadık ğuyú ğalmadı, dolmadık yēr ğalmadı. her yēr doğdu.

Turkish Studies

- şē unuñ ğızı dönmüş dēyellār_ aziz_ öle mi? ikisi de mī?
 - geliñgil de, Pazar ğün.
 - *allah*ñ_ işi birki yāvıryeri, diñviriyeri.
 - maşalla, yāmır_ arkadaş, her yer bulut daşvırı şar.
 - döludur.
 - *köte* öle deyil.
 - düden çekmē mī acāP?
 - nēreyi dēñ? hā.
 - dolmuştur şey.
 - dolmuştur, orda düden yok mudur bē, *sallāğ*tā
 - vār.
 - vār var olma mı düden yā bēri yānda yolun_ ordā var_a.
 - asayī dāyāmıñıñ_ avlıyā ğıt mı dāyadıñ_ unu? voy, salātalık bağı yā tomatizden.
- ēyi vallā ēyi, ēyi ēyi, *allah* vērsin.
- ēyi, *apōyā* bulmadıñ mī bi şē? tek durmaz benim_ āşa gelin.
 - bizim_ *iramazana* buluvumēñ mi bişē öllarda yok mu? hōle gezdijñ yıllerde.
 - varımış.
 - beñ kendime bulurun dē.
 - señ kendiñe de arārsıñ, öle her yeri, bi derdesT_ edersıñ, sorārSıñ izlērSiñ, biz borda nē bilelim? var ik_ üş dēne dērsiñ gēderiz_ ölları bakmāyā gēderiz, gezeriz hōle bi.
 - endē bulmuşumuş yitirmiş, heni getirdi?
 - durār durār da belki gelir, belli mī_ olur?
 - ölē_ olsun bē, ölē_ olsun ğene.
 - getirī başğa getiri, başğa bulur, geleni getiri.
 - benim_ *ayşa* gelin ğurdağ gelir ğurdağ, bulūr.
 - vallā böle şēler nasīb_ işidir, vōy, yāni, yāni biliyer mīn.
 - hindiye évērcēdin_ *apōyū*_ işde nāhalısa nāhal.
 - gēderke gēlirke kendine yāğar_ adam, isdēr bubasından_ anasından_ isdēller. vērise vēri, vēmesse, ğacırvırız da belli mī_ olur? bi yere gēdilēcēmiş hēra!Ta. *ğumluca*lardan mī_ ediyēller nēdiyēllēğ, bi sēñ_ iki sene durduruğarımış belki, hēra!da biden_ iPdāl_ étmezlerimiş dēyellār_ a bilmem. birez bizden para mī_ alacağ_ adam bilmām.
 - *finikāyā* gētti.
 - para alımışlā mī_ undan_ acaba? almış? ni ğadağ?
 - *finikeye* gētmış_ e, *mēvlid finikeyē* ben_ ordēke gēTi dēdi ye *mērem*.
 - biziki nē bē, benim param puğum yok, hōkūmet vēriyeri bēş_ oñ ğuruş vērise, atmış bēş_ aylī dēriz. çalışamērin, ğözüm de ğörmēr, tēlafan_ edemēyerin dēdim ben, biliyāllār d_ adamğar canım, çokdan_ iPdāl_ étTirecēdim ben de, yātırdım bir kaç senesiñdir. bir_ iki sene. üç_ ay doluyurū, bī aylīā gēdiyēriS, arēyip sormēllār da nē yātırmēñ nēye demēyillār, u zaman tēlafan parasını da yātırtıriyerin, kesdiriyērin. dēdim ğari çalışamēn, çekemēyēn_ efendim dēdim ben, çorum çocūm da daraman toS, yārisi *demire*lerde yārisi *bēşğazada* dēdim. para bulup yātıramēn nahāl nahāl. kesdiler hindi ğarī herā!Ta.

tısgā dēdijñ bunuñ şēsiz, üsdünde hiç bi şē olmadan yākıyīñ fitili, yāniyē da öcağlīñ_ içinde is_ edip gēdiyēri_ orāyī, ışık. ölede de durduğ, nēdeceñ_ ölmādında?

- fitil, fitil soğuyōñ_ işde, fitil bulmassañ mahlıcı dūrelēP dūrelēP soğuyōñ_ āy_ ölüm hah!
- tısgā dēllerdin_ una da hōlē. emme özgerde sönüvürüdü. özger_ oldu mu?
- yā āzī_ açık şē sönme mi?
- puh dēdiñ mi? tāmam.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

YERİ : ANTALYA/KAŞ/Çeşme Köyü
ANLATAN : Hanife COŞ
YAŞI : 73
KONU : Karışık

cós, heniFe cóş.

- yétmiş_üç.
- yétmiş_üç. birki de dâvar gütdüm_êveli,
- nêreliyiz *çéşmeliyin* dêsê.

çéşmeliyin. çéşmeliyin. işde geçi gütdük, çor çocuk bésledig_âkin bişdim. âkin topladıg, çif sürêrdik. düven dövêrdik. ôtâkâden geldim hordan_ilerden körpüden, körpü_âzı deller. hı, çeşme köyünê aynı gene heP ikimiz de biyis. benim düünü davılnan_öldü. iki davıl iki zurn_öldü. finikêden getirdi bubalım davılı, nalı dellerdin. bubalım, hayır, davılcıya, ôtâkâden gëldim borâ. haFta bölmesi_öldü, altı gün düünüm_ö!Tü. işdê kêsgek bişiridik, hayvan kêsêrdik, dâvar, ileri geri êderdik birki yemek. kêsgek bişiridik, ê bî dölma sarârdık, ih_öle. bulamac_êderdik Pi aş, süttü pirinc_êdêrdik, şêden pirişden, pirişden aşır_êderdik.

gelinnim_ölma mı Çanım, gelinnig_ò, benim_üsdüme sörâ dört geliñ getirdik, bora êve. hâ elbîsem, fisdan_olurdun_u Sâman. elbîse fisdan_olurdü, êteK ölmazdı, hî, uzun_elbîsê_olurdun, hindi eteg_olıyêrî. u zâman elbîsê_ölmazdın. hı duvağ_olurdun, duvağ al_olurdun_al_êdellerdin, gırmızı_olurdun. kırmızı kiyerdik. kına dá yapılar, günüz gece düün_olurdun, âşam yâkârdık, on_ikiyê_âdağ düün_olurdun, âşam yâkârdık kınáyı. sabâla gelin_alması_êderdik, ih_öle. el elimize gârardı, elimize yâkağlarıdı. kızlar yâkârdın benim kendimi şêlerim yâkârdın. arkaşağlarım_olurdun. unnar yâkârdın. üş kişî_olurduk, bôle sandelleyê_oturuduk_ışde önümüze bôle basma göyâllardı, sora kınadan sora unnarı arkaşağlara vêrilirdin. basmaları böler vêridik. sölêllerdi. âlama gelin dê sölêllê. âlama gelin dê sölêllêdin canım dëlbënen, u zâman bôle hindikîbi çağlı yoydu, dëlbeK êdellerdin, êrkekleriñ yanındê olurdun işgî_ıçellerdin_êrkeklê.

- êrkekleri görü müdü u zâman êrkeg_ışı.
- ayrî_olur, ayrî_olurdun_ayrı, hindikîbî ölmazdın. ayrî olurdun.
- hindikîbî birleşik deyil yâv, hindi hepisi gârman çurğman.
- hindi hepisi bi olıyêri, ayrî_olurdu. vâllâ unnarı gëşmij gün bilmên.
- unutmuşdur bu êvelî gâs sênê_olmuş yétmiş kâs sênê_olmuş buvam şê olalı,
- unnarı bilmên_ışde birki çör çocuk bulduğ_altı gız buldum daıtdım, gëşmiş gün, bilmiyên. çörüm çocum dâğaldı, horda bî oğan var.

indirmelik vêrilêrdin, yımirtâ háyvana binerdin dâmat, yımirta çarpâllarıdın_arkasından, vürüllarsa, dâmada. indirmelik vêrilêrdin_ışde bi tosun vëdim dellerdin, tavık vêrilêrdin, para vêrilêrdin, u zâmannarı, hindikîbi öle şê midin canım, u zâman_ölêdin, para vêrilêrdin. indirmelik bi geçi vëdik dellerdin, bî tosun vëdik dellerdin. göyün vëdik dellerdin, işde. dâ âşama âşam_êve gatar. u zâman da hayvan kesiyeğler canım, áyâna bas, gâna basârdık, saban demiri göyâllarıdın. ayâniñ_altına, demir gibî_olşun diye, uslü_olşun dê, göyün şê_êdellerdin, göyün gibî_olşun_uslü_olşun dê. köpeg_olmasın dellerdi. ih_öle. ora şê_êdellerdin, göyün kêsellêdin, gannâ

Turkish Studies

basdırılãrdın, sã äyãna höte ev ële çalallãrdın kãpıyã çaldırılãrdı. çivi çakardık, çakma mĩ canım, demir gibĩ_olşun dẽ bĩ muh çakallãrdın. kėserinen hurãrdık, ü zãman.

altı yedĩ_adağ bulduğ çoÇuk. çoÇuklarıma düün_ëtTim hepine. duzlamasını, gül_ezërdik, duŞ, üş gün ekerdik duzunu, üş gün duzlãrdık, kırkı çıkasıyã duz_ekerdik, sũyã_ãtardık, duzlãrdık kòkmasın_ëtmesin_ërimesin diye, ayã kòkar, bilmem nẽ_èder dẽ, òlẽ ince duz_ekerdik külünen, kül_ekërdik, ayaklarına barmaqlarınıñ_arasına hòllarına, kırkı çıkasıyã gatarđık, belërdik beşie beşie belërdik, hindikĩbi_ëtmezdik göca beşik çakartık hòle. òlẽ_ırãlãrdık. gene sũyã_ãtardık, òle äynĩ ilãna gatarTık çanã, tēpesinden_aşşã kırk daşına, kırk gün sũyã_ãtãrTık. kırk daşları sayãrdık, daşa sēererdik kēcēni, daş gibĩ_olşun diyē. yere bõle sēermezdik çalıyã malıyã, daşa sēerertik.

ğazana gatarđık hindikĩbi yūmezdik, dã dērelere gēderdik, sũ yõdun. dērelerde gümbetlerde yūverdik ğazan_olurdun. ora bi òcağ yãkãrdıñ, toğucunã yūverdik bõle. aşşãlarda dērelerde, arğamıza yüklenir gēderdig_ipineñ ğazanı. dērelerden bu vãkıt çıkãrdıñ, yedi sēkiz_İsaniñ doğuma kēceklerinne, hindikĩbi tursil mursil yõdun, u zãmanner sabın, hòle külünen bałamıt külü, hu meşelerin külünnen yūvertik, dērelerde yūverdigi_aşşãlarda gümbetlerde, hindi boğlarda hindi, hindi çēşmilerde yūnyūeri hindi her şē bõl. ihĩ_õle.

nēyi? dedeynen_işdē bi çiFt sürërdig, êkin biçërdin, gündelē gēderdin_işde çor çocũ bēslëridik birki, gündelicek bulınurdun.

- u zãman zePze nērde zePzē_işi kötũ.

gēPçe mePçe yõdun, bu meşelerin bałamudũ_olurdun_unu toplãrdıg. işde uncãzı satar gelillerdin ğaşa. háyvanna gēderdin devēyne. üş günde gelillerdin ğaşdan, oğlarda áykirtÇãlarda yátallãrdın, üş günde gelillerdi. bi tōpar ğardaşÇım bilen varıdın_u, òğlarda yatarğan bĩ örmana bilen şē oldu da Pi para cēzãsı bilen yátırdı ğıgacım. ğıgã dērdik, abē mabē demezdik biz_èveli, ğıgã dērdin. hòTeki ğıgã, ğıgã dērdin ğışcãzı tōpardın_ēşşecēnen hōra bĩ şãmıñ dibine bĩ_òcağ yãkmış_ò. müdür de gelivimış, dutmuş, ğardaşÇım_una para yátırdı yüz biñ lere.

ekinneri örãna biçerdig_örãna, örãna biçerdiK, sōrã düvennen düverdik, háyvan, háyvanınan düverdigi_èveli, sōra düvennen_öküzüne düverdik, sōra gatrına kısırãnan dōmeye sērTim, hindi ğáyri hotazınãn dōyeller, huniynne buniyinne, èveli èrezillik varıdın canım, hindi òle bi èrezillik yoğ_ekim, ekmek hindi boğ her şē boğ, ekini, òle biçërdik. sıcağlarda, ellimiz_olurdun kimisi_ellig_örürdün, elline biçërdik, öreller, örülürdün. inimdi, bunnar biçemezdin_ellinen de, inim mardın_inim biçërdin, inim.

5. KAYNAKÇA

- AKBABA M. E. 1940. “Antalya-Kemer Nahiyesinde Söylenen Bilmeceler”, **TÜA** III/17 (Nisan, s. 16.
- AKSOY Ömer Asım 1945. **Gaziantep Ağzı**, C I, TDK Yay., İstanbul.
- ALKAYA Ercan 2008a. **Sibirya Tatar Türkçesi**, Turkish Studies Yay., Ankara.
- ALKAYA Ercan 2008b. “Sibirya Tatar Türkçesindeki Uzun Ünlüler Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/4, Summer 2008, p. 19-42.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

- ALKAYA Ercan 2008c. “Sibirya Tatar Türkleri ve Dilleri”, **Turkish Studies**, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Fall 2008 Volume 3/7, p. 1-16.
- ARATAN Ekrem Ural 1965. **Kaşgar Ağzından Derlemeler**, TKAE Yay., Ankara.
- ATMACA Emine 2005. **Korkuteli ve Yöresi Ağızları**, G. Ü. Türk Dili Yüksek Lisans tezi, Ankara.
- ATMACA Emine 2007a. “Antalya’nın Korkuteli İlçesi Ağzında Görülen Belirgin Ses Hâdiseleri”, **Dil Araştırmaları**, 2007 Bahar, S. 1, s. 115-155.
- ATMACA Emine 2007b. “Antalya İli Korkuteli İlçesinin Etnik Yapısı ve Ağızlara Yansımaları”, **20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu (22-24 Kasım 2007)**, Antalya.
- ATMACA Emine 2009. “Antalya’nın Korkuteli İlçesi Ağzının Standart Türkçe’den Farklı Şekil Bilgisi Özellikleri”, **TDAD**, S. 179, Mart-Nisan 2009, s. 201-226.
- AYDIN Mehmet 2002. **Aybastı Ağızı**, TDK Yay., Ankara.
- BAHARLI Ayşe 1951. **Antalya Ağızı**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- BALCI Mehmet 1966. **Antalya Yöresi Ağızları (Serik-Manavgat-Akseki)**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- BANGUOĞLU Tahsin 1959. **Türk Grameri, Birinci Bölüm: Sesbilgisi**, TDK Yay., Ankara.
- BANGUOĞLU Tahsin 2007. **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., Ankara.
- BAŞ Yusuf 1972. **Gazipaşa Ağızı**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- BOESCHOTEN Hendrik 2000. “Avrupa Türkçesinde Anadolu Ağızlarının Yansımaları”, **Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri**, Haz.: A. Sumru Özsoy ve Eser E. Taylan, Boğaziçi Yay., İstanbul, s. 93-97.
- BOEV Emil 1972. “Bulgaristan Türk Ağızlarında İçses Konson Benzeşmesi”, **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yay., Ankara, s.215-228.
- BOZKURT M. Fuat 1978. “Kabil Avşar Ağızı”, **TDAY-B 1977**, TDK Yay., Ankara, s. 205-261.
- BOZKURT M. Fuat 1981. “Afganistan’da Bir Türkmen Ağızı”, **TDAY-B 1978-1979**, TDK Yay., Ankara, s. 39-79.
- BÖLÜK Ramazan 2010. “Kaş (Antalya) Ağızı”, **III. UDDTS (16-18 Aralık 2010)** (Ed.: İlyas YAZAR), Bildiriler, İzmir, s. 214-222.
- BRENDEMOEN Bernt 1987. “Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not ”, **Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi**, C II, İstanbul, s. 33-40.
- BULUÇ Sadettin 1972. “Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri”, **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yay., Ankara, s. 181-183.
- BURAN Ahmet 1996. **Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri**, TDK Yay., Ankara.
- BURAN Ahmet 1997. **Keban Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara.
- BURAN Ahmet 1999. “Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ankara, s. 207-214.
- BURAN Ahmet 2008. **Makaleler**, Turkish Studies Yayınları, Ankara.
- CAFEROĞLU A. 1964. “Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri” **TDAY-B 1963**, TDK Yay., Ankara, s. 1-32.
- CAFEROĞLU A. 1988a. “Anadolu Ağızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi”, **TDAY-B 1958**, TDK Yay., Ankara, s. 1-11.

- CAFEROĞLU A. 1988b. "Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi" **TDAY-B 1955**, TDK Yay., Ankara, s. 1-7.
- CAFEROĞLU A. 1989a. "Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri", **TDAY-B 1964**, TDK Yay., Ankara, s. 1-33.
- CAFEROĞLU A. 1989b. "Konya İlinin Ermenek Ağzı", **TDAY-B 1972**, TDK Yay., Ankara, s. 1-16.
- CEVAHİR Abdullah 1974. **Antalya Ağzı (Antalya şehir merkezi ve köyleri)**, İ. Ü. Türk Dili mez. tezi, İstanbul.
- CUMAKUNOVA Güلزura 1999. "Kırgız Dilinde i- Fiilinin Gelişmesi", **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı, 1996**, TDK Yay., Ankara.
- DALLI Hüseyin 1991. **Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar**, TDK Yay., Ankara.
- DEMİR Nurettin 1994a. "Birleşik Fiiller ve Vurgu -iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü", **TDAY-B 1994**, Ankara. s. 83-94.
- DEMİR Nurettin 1994b. Akdeniz Bölgesi Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı "Yörükler", 25-27/04/1994, Antalya.
- DEMİR Nurettin 1995a. "Alanya Ağızlarının Araştırılması", **Türk Dilleri Araştırmaları 5**, s. 97-104.
- DEMİR Nurettin 1995b. "Alanya Ağızlarında Şimdi'nin Varyantları", **TDAY-B 1995**, s. 99-114.
- DEMİR Nurettin 1999. "Alanya Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları", **İlmî Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri**, S. 7, İstanbul, s. 57-64.
- DEMİR Nurettin 2000. "Çelik-Çomak Oyununun Alanya Köylerinde Görülen Bir Türü" Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi 26-27 Mayıs 2000/Ankara. Bildiriler C II. Sporda Psikososyal Alanlar, Spor Yönetim Bilimleri, Ed. İbrahim YILDIRAN, Ankara.
- DEMİR Nurettin ve YILMAZ Emine 2006. **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara.
- DEVELİ Hayati 1995. **Evlıya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, TDK Yay., Ankara.
- DOERFER Gerhard 1989. "İran'daki Türk Dilleri", **TDAY-B 1969**, TDK Yay., Ankara, s. 1-11.
- DOĞAN İsmail 1996. "Antalya Gazipaşa'dan Derleme Sözlüğüne Katkılar", **İK**, S. 47, Eylül 1996, s. 9-11.
- DURMAZ Ramazan 2009, "Oğuzcadan Gelen Esinti: Karakoyunlu Yörükleri Ağzından Büyük Türkçe Sözlüğe Katkılar", **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/4, Summer 2009, p. 331-466.
- DUYGUN Mevlüt 1988. **Gündoğmuş ve Çevresi Ağzı**, F. Ü. Türk Dili mez. tezi, Elazığ.
- EMET Erkin 2008. **Doğu Türkistan Uygur Ağızları**, Ankara.
- ERCİLASUN A. B. 1983. **Kars İli Ağızları**, GÜ Yay., Ankara.
- ERDEM M. Dursun 2008. "Anadolu Ağızlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine", **Turkish Studies**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/3 Spring 2008, s. 502-562.
- ERDEM M. Dursun ve GÜL Müntheha 2006. "Kapalı /e/ (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi", **Karadeniz Araştırmaları, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi**, S. 11, Güz 2006, Karam Yay., Çorum, s. 111-148.
- ERDEM Mehmet Dursun ve GÜNER Filiz 2009. "Sinop Merkez Ağzı", II. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Kıbrıs.

- ERGİN Mehmet 1987, **Antalya İli Gazipaşa İlçesi Esenpınar Köyü Ağzının Dil Özellikleri**, Atatürk Ü. Türk Dili mez. tezi, Erzurum.
- ERGİN Muharrem 1981, **Türkçe Dilbilgisi**, Boğaziçi Yay., İstanbul.
- ERGİN Muharrem 2004. **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım-Yayın, İstanbul.
- ERSOYLU Hâilil 2000. “Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme”, **İlmî Araştırmalar**, İlim Yayma Cemiyeti Yay., İstanbul, s. 97-104.
- GABAIN A. Von 1988. **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet AKALIN, TDK Yay., Ankara.
- GEMALMAZ Efrasiyap 1995, **Erzurum İli Ağzıları**, TDK Yay., C 1, Ankara.
- GÖNÜLLÜ Ali Rıza 1983, “Alanya Yörüklerinde Bazı Hayvan İsimleri” **TF**, S. 47, Haziran 1983, s. 12.
- GÖNÜLLÜ Ali Rıza 1998. “Alanya Ağzından Derlenen Kelimeler” **İK**, Yıl: 12, S. 57, Mayıs 1998, s. 25-26.
- GÜLENSOY Tuncer 1987. “Rumeli Ağızlarının Sesbilgisi Üzerine Bir Deneme”, **TDAY-B 1984**, TDK Yay., Ankara, s. 87-147.
- GÜLENSOY Tuncer 1988. **Kütahya ve Yöresi Ağzıları**, TDK Yay., Ankara.
- GÜLENSOY Tuncer ve ALKAYA Ercan 2003. **Türkiye Türkçesi Ağzıları Bibliyografyası**, Akçağ Yay., Ankara.
- GÜLENSOY Tuncer, KÜÇÜKER Paki ve AMANOĞLU Ebulfez Kuliyev 2009. **Nahçıvan Ağzı**, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEREN Cemil 2000. **Malatya İli Ağzıları**, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEVİN Gürer 2010. **Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağzıları**, Özel Kitaplar, İstanbul.
- GÜNAY Turgut 1978. **Rize İli Ağzıları**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- GÜNŞEN Ahmet 2000. **Kırşehir ve Yöresi Ağzıları**, TDK Yay., Ankara.
- KALAY Emin 1998. **Edirne İli Ağzıları**, TDK Yay., Ankara.
- KAPLAN Raşit 1974. **Yarpuz Ağzı**, İ. Ü. Türk Dili mez. tezi, İstanbul.
- KARAHAN Leyla 1996. **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yay., Ankara.
- KARAHAN Leyla 1999. “Yükleme ve İlgili Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ankara, s. 605-611.
- KAYA Süleyman 2008. “Gazipaşa Ağzında Yaşayan Eski Kelimeler” **I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2006)**, Bildiriler (Haz. Ömür Ceylan vd.), İstanbul, s. 69-76.
- KOCAKÂHYA İrfan 1980. **Antalya İli Kaş ve Yöresi Ağzı**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- KORKMAZ Zeynep 1994a. **Nevşehir ve Yöresi Ağzıları**, TDK Yay., Ankara.
- KORKMAZ Zeynep 1994b. **Güney-Batı Anadolu Ağzıları Ses Bilgisi (Fonetik)**, TDK Yay., Ankara.
- KORKMAZ Zeynep 1995. “Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C II, TDK Yay., Ankara, s. 123-127.
- KORKMAZ Zeynep 1999. “Ağızların Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine” **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., Ankara, s. 62-77.
- KUDAT Erol 1964, **Antalya Ağzı**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- KULLE Esra 2010. **Antalya-Elmalı ve Yöresi Ağzıları**, PAÜ Türk Dili Yüksek Lisans tezi, Denizli.

- KUŞDEMİR Hüseyin 1971. **Korkuteli Ağzı**, A. Ü. DTCF Türk Dili mez. tezi, Ankara.
- KÜÇÜKYILMAZ Zafer 2009. **Antalya-Akseki-Mahmutlar Köyü Ağzı**, PAÜ Türk Dili mez. tezi, Denizli.
- MANSUROĞLU Mecdut 1988. “Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu”, **TDAY-B 1959**, TDK. Yay., Ankara, s. 81-93.
- OK Aslı 2008. **Erentepe (Antalya-Kumluca) Köyü Ağzı**, Muğla Ü. Türk Dili mez. tezi, Muğla.
- OLCAY Selâhattin 1995. **Erzurum Ağzı**, TDK Yay., Ankara.
- ONARAN Hüseyin 1976. **Antalya-Korkuteli İlçesi Yazır Köyü Ağzı**, Atatürk Ü. Türk Dili mez. tezi, Erzurum.
- ÖNDER Abdullah 1968. **Çanakpınar Köyü (Akseki-Antalya) Ağzı**, S. Ü. Türk Dili mez. tezi, Konya.
- ÖZ K. 1988. **Gündoğmuş ve Çevresi (Antalya) Ağızları**, F. Ü. Türk Dili mez. tezi, Elazığ.
- ÖZGÜR Can 2004. “Alanya Ağzı Üzerine Tespitler”, **Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III**, Alanya, s. 407-418.
- ÖZKAN Fatma 1997. **Osmaniye Tatar Ağzı**, TDK Yay., Ankara.
- REŞİT Ekrem 1935. “Antalya Mânileri”, **HBH/Yeni Türk Mecm./V/50**, (Temmuz 1935), s. 2258-2261.
- SAĞIR Mukim 1995. **Erzincan ve Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara.
- SAĞIR Mukim 1997a. “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, **TDAY-B 1995**, TDK Yay., Ankara, s. 377-390.
- SAĞIR Mukim 1997b. “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, **TDAY-B 1995**, TDK Yay., Ankara, s. 391-409.
- SAĞIR Mukim 1999. “Anadolu Ağızlarında Ünlüler Ünsüzler”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ankara, s. 987-996.
- SÇERBAK A.M. 1996. “Tarihî Bakımdan Türkçe Kelimelerin Şekil Yapısı”, **TDAY-B 1994**, TDK Yay., Ankara, s. 123-130.
- SEVORTYAN Yervant V. 1972. “Türk Dillerinde Kelime Başındaki Ünsüzlerin Düşmesi”, **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yay., Ankara, s. 543-550.
- SÜNBLÜ Süleyman 1997. **Tanıklarıyla Antalya/Serik Ağzı Sözlük Çalışması**, Atatürk Ü. Türk Dili mez. tezi, Erzurum.
- ŞANLI Cevdet 1996. “Kırklareli Ağızlarında Ses Olayları”, **TDAY-B 1994**, TDK Yay., Ankara, s. 117-122.
- TABAKLAR Özcan 1996. “Türkmen Türkçesi’nde Ünlülerin Uzun Okunmasını Gerektiren Durumlar ve Eklerdeki Uzun Ünlüler”, **TDAY-B 1994**, TDK Yay., Ankara, s. 145-155.
- TANSU Muzaffer 1963. **Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe**, TDK Yay., Ankara.
- TEKİN Talat 1975. **Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler**, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara.
- TİMURTAŞ Faruk K. 1977. **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul.
- UYANLAR Burhan 1974. **Antalya'nın Kuzey Yayla Köyleri (Dağ, Bademağacı, Akkoç, Çukurova, Garibçe, Çomaklı) Ağızları**, İ. Ü. Türk Dili mez. tezi, İstanbul.
- YALÇIN Süleyman Kaan 2009. **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.